

Kaynak

BALIKESİR HALKEVİ

İÇİNDEKİLER

329 — Kùltür kaynağı	345 — Boğaz köy Eti san'at eserleri
330 — Balya madenine ait bir vesika	347 — Konferans
331 — Köylerde evlenme adetleri	351 — Mâniler
334 — Balıkesirde hastahaneler tarihçesi	354 — Şiir
338 — İhanet	355 — Halkevlerinin yıldönümü
342 — Türkülerimiz	357 — Halkevi çalışması
	359 — Tarihi tetkiklerde göze çarpan noktalar

5 İNCİ YIL SAYI: 61

19 ŞUBAT 1938

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevinin adı	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Paşınar	»
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	»
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	»
Elaziz	Altan	»
Eminönü	Yeni Türk	»
Eminönü	Halk bilgisi	»
	Haberleri	»
Gireson	Aksu	»
Isparta	Ün	»
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Konya	Konya	Aylık
Manisa	Gediz	»
Merzifon	Taşan	»
Milas	Yeni Milas	»
Muğla	Muğla	»
Niksar	Ülker	»
Trabzon	İnan	»
Samsun	19 Mayıs	»
Sinop	Dıranaz	»

İYESİ

T. F. SILAY

KAYNAK

Yayın Direktörü

ABDİ

Agabey Oğlu

Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi

SAYI: 61

19 . 2 . 1938

YIL: 5

Kültür Kaynağı

Yazan: MÜKERREM KÂMİL SU

1919 danberi gelen her yıl bir müjde taşıdı;geçen her yıl da ayrılacak ancak asırlara sığabilecek devrim dalgalarını dünyanın dört bucağına dağıttı. Kanının, varlığının enerjisini bir başta tanıyıp, şefine bütün bir gönül sevgisi ve bütün bir kafa inanı ile bağlanan Türk Ulusu, nasıl erkinlik savaşından, Lozan barışından cihanı şaşırtan bir yüz aklı ile çıktı ise... açtığı devrim çığrında da aynı temizlik ve başarı ile ülküsüne varacağı tabii idi.

Erkinlik savaşında parulamız: Ya ölüm, ya istiklâldi.

Bu ses, bizi bir solukta Türk tarihin kuruluşunu müjdeliyen bir zafere ulaştırdı. Öyle bir zafer ki, yarın cihan tarihi de onunla övünmeği borç bilecek.

Cumhuriyet Türkiyeğinde yeni bir parula ufuklarımızı aydınlattı: Devrim...

Ondan ateş kesilmiş Türk varlığının herşeyi var; iyiye, güzele, doğruya ve yükseğe götüren odur.

Baş döndürücü bir hızla akan hayat herkesi yepyeni bilgilerle silâhlarken, sı nırlarında olduğu gibi manevi bünyesinde de kuvvetli olacağı pek tabii olan Türk Ulusu bu parulayada bütün ruhu ile sarıldı.

Devrim tohumunun fideliği olan gönül genç Halkevleri, yurddaşın verdiği kutsal bir tapınaktır.

Burada kafalara bilgi, hislere bedii incelik, yüreklere inan ve umut sunan

bir kaynak var. Halkevi Türkün can kaynağıdır. Kapıları her zaman ve büyük bir cömertlikle açıktır.

Yurddaş burada okur: Çünkü neşriyat aksamadan takip edilmektedir.

Burada dinler: Çünkü kürsüsünde bilgisinden kardeşlerine de sunmağı şeref bilen hatipler vardır.

Yurddaş burada dinlenir: Çünkü bahçe açıktır. Salon, konser müzik eksiksizdir. Burada bedii terbiyeyi alır: Çünkü sahnesi temiz, orijinal ve sırasında bir çok cilt kitabın yaratamayacağı bir kudretle tezini isbat eden gösterilere yer vermiştir.

Yurddaş burada bilmediğini öğrenir; bildiğini sağlamlaştırır. Burası köyü şehre bağlayan.

Tılsımlı bir geçittir. Atatürk Türkiyeğinde her karış topraktan nasıl bir teknik fışkırmaya başladı ise, bu tükenmez kaynaktan da yükselen üstün bir enerji ruhların, kalplerin, kafaların kabiliyetlerini sanatkâr bir elle işlemektedir.

"Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için!,, davasını gödenler bu çatının öz çocuklarıdır. Bizi şeref doruklarına ulaştıran büyüğümüz, altı yıl önce hepimiz bu çatının altında iş başına çağırdı.

Bu sese bağlanmak ve gösterdiği iz üzerinde yürümek bütün Ulus gibi Balıkesir Halkevi içinde en kutsal bir ödev oldu

O hızla yürüyoruz ve elbet de ilerliyeceğiz...

Balya Madenine Ait bir Vesika

Yazan : KÂMİL SU

Kaynak mecmuasının 48, 49, 50 inci sayılarında Balye ve kalaycılar madenlerine ait bir yazımız çıkmıştı. Bu yazımızda Balye ve Kalaycılar madenlerine ait mahkemeî şer'îye sicillâtından bulduğumuz vesikaları neşretmiştik. Bilâhare şerîye sicillâtında evvelce gözümüzden kaçan bir vesikaya rasladık. Bu vesika evvelce bulduğumuz vesikaların en eskisi olan 1062 tarihli vesikaya nazaran daha muahhar bir tarih taşımaktadır. Bununla beraber Balye madenini alakadar etmesi ve daha önce neşrettiğimiz vesikalardan hiç birinde bulunmayan yeni malûmatı ihtiva etmesi bakımından kıymetlidir.

1099 tarihinde merkezden gönderilen bir hükmü humayundan ibaret olan bu vesikada Balye madeninden bin kantar yuvarlak [1] madeni talep edilmektedir. Buradan, Balye madeninin bin kantar maden istihsal edebilecek kadar oldukça mükemmel bir teşkilâta malik olduğunu anlamak mümkün oluyor. Aynı zamanda bu vesikadan Balye madeninden çıkarılan yuvarlak madeninin Bandırma iskelesi vasıtasıyla nakil edildiği de anlaşıldığı gibi Türkiye madencilik tarihinde yuvarlak madeni istihsal etmek bakımından Balye madeninin rolünü de açıklamaktadır.

İleride Balıkesir ve civarında ki madenleri, umumî şekilde Türkiye madenlerini tetkik edeceklere iyi bir malzeme olur düşüncesiyle neşrettiğimiz diğer vesikalara ilâveten yeni bulduğumuz vesikayı da aynen neşrediyoruz.

VESİKA

Kıdvetü kuzatî vel hükkâm madinül

fazlı vel kelâm mevlâna Balıkesri kadısı zîde fazluh ve mefahirül emasili vel akran kethuda yerleri ve yenîçeri serdarları ve voyvodaları ve iş erleri zîde kadruhum tevkîî refîî humayun vasil olucak malum ola ki hâliya Balye kazasından bin kantar yuvarlak madeni mahallinden ihrac olun. duktâ Balye kazasından Bandırma iskelesine nakil olunmak lâzım ve muhim olmağla imdi zikrolunan yuvarlak madeni her ne miktar olur ise ihrac ve bir gün evvel ve bir saat mukaddem Bandırma iskelesine nakil ettiresiz deyu fermanım olmuştur ve buyurdum ki hükmü şerifimle (bir kelime yok) vardıkta bu bapta sadır olan emrim üzere amel edüp dahi veçhî meşruh üzere Balye kazasından Bandırma iskelesine nakli fermanım olan ol miktar kantar yuvarlak madenini emri şerifim varduğun gibi ihrac ve bir gün evvel ve bir saat mukaddem Bandırma iskelesine nakil ve itmanı hizmet ettirmekte her biriniz ziyade dikkat ve ihtimam edüp bir veçhile avk ve te'hir ettirmeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılâsız tahrîren fi evaili şehri ramazan lisene tis'a ve tis'ine ve elf.

Kostantaniyetil mahruse

(1) « Bilhassa harp zamanı, barut, gülle ve para lâzım olduğu vakitler madenlerde büyük bir faaliyet görüldü. Anadolu da ve sair eyaletlerde güherçile madeni bulunan yerlerin kadılarına mütemadiyen hükümler yazılır, Van, Rudnik ne Kamengırat madenlerinde yuvarlaklar dökütürüldü. Bilecikte dökülen yuvarlaklar ekseriya 16, 14, 11, 20, 22 kiyyelikti» Türkiye madenleri; Ahmet Refik mukaddime, VIII.

Köylerde Evlenme Âdetleri

Yazan : A. KADRI BALKAN

Bir çok dergilerde zaman zaman köy düğünlerine ait yazılar yazılmıştır. Fakat bu yazıda yine onlar tekrar edilecek zannıyla e. h. bunlar bildiğimiz şeyler demeyiniz. Çünkü okuyacaklarınız bildiklerinizle beraber sizi hayretlere düşürecek, okuduktan merakınızı artıracaktır.

Köy düğününe gitmeyen, köy düğünü görmeyen hemen yoktur dense yalan söylenmiş olmaz. Ancak köy düğünü denince aklımıza gelen üç beş kişilik bir çalgı, köyde her zamankinden başka bir kalabalık, gece bir ahenk, ertesi günde değnek mısır odunu, güreş oyunlarıdır.

Gerçi görünen bunlardan ibaretse de bu günleri yaratmak için bir çok hususiyetlerle ne günler, ne aylar, hatta ne yıllar geçmiştir. İşte yazacaklarımız bu günlerde yapılmakta olan başka başka âdetlerdir.

Her köyün düğünü bir olmakla beraber evlenme şartları çok yerlerde ayrılır. Evvelâ köyler halk nazarında Türk, yürük tabirleriyle ikiye ayrılırlar. Hepsî aynı yolun yolcusu oldukları halde böyle ayrılışları iskân edilmelerinden ileri gelmektedir. Çok eskiden kurulmuş köyler halkına Türk, sonradan iskân edilenlere de Yürük denektedir. Bu ayrılıştan başka köylüler Karakeçili, Kızılkeçili, Akkeçili, Çaparlı, Kobaş, Kaşıkçı, Yağcıbedir, Hardal, Kolaz, Akkocalı, Yüncü İğneci, Araplı gibi aşiretler adlarıyla anılırlar. Bunların hepsinde evlenme âdetleri değişir. Yazacaklarımız umumi âdetler değil ayrı ayrı göreneklerdir. Ve asıl bahis mevzuumuz Savaştepe nahiye merkezi âdetleri olacaktır. Çünkü orası hemen bir çok görenekleri kendinde toplamış bulunmaktadır.

Her yerde oğlan evlenme çağına gelince kendisine istenecek kızın babasına

iki münasip kimse gönderilerek kız i te nîr. O da bir ailemle görüşeyim kızım da sordurayım onlar isterlerse olur. Bundan iyi oğlanı bulacağız. Karşılığında bulunur. Bir hafta sonra yine aynı günde gidilirse de kestirme cevap alınamaz. Söz kesimi ancak üçüncü gidiştedir. Savaştepede ise önce kızın sonra da anasının gönlü yoklanır. Uygun cevaplar alındıktan sonra babasından istenir. Kızı istemeğe gelenler giderlerken ayakkaplarını çevrilmiş bulursak kızın verileceğini çevrilmemişse verilmek istenmediğini anlarlar. Söz kesilince kız istemeye gelenlerle oğlana bir yağlık [mendil] gönderilir. İsteyiciler oğlan evine döndüklerinde Tavuk, Hindi gibi bir ziyafetle ikram edilirler.

Söz kesildikten üç gün sonra oğlan evinden bir heğbe içine ekmek, bulgur, şeker, üzüm doldurarak oğlan yengeleri tarafından kız evine götürülür. Ertesi gün yine heybeler içine basma ve saire konarak oğlan anası yanına aldığı kadınlarla kız evine giderler. Gelin kız, kaynananın elini öper ve önüne diz çöker kayın valide gelinin başına bir ak yaşmak kor (günü ak olsun) demektir. Yaşmanın ucunda bir lira çeyreyi bağlıdır. Bunun üstünede bir kaç yazma (çember) kor. Diğer kadınlarda birer yazma korlar sonra gelinin sağdıcı hepsini toplar dışarı çıkarır. Bundan sonra defler çalınır türküler söylenir ve gelin kaynananın önünde oynar. Bu arada kaynana gelinin başına şeker serper. Oradakiler mutlak birer şeker alıp yemeye çalışırlar, çünkü bu şekerden yiyeceğin dişi ağrımazmış. Bunun adı küçük heybedir. (Ekseri köylerde bilhassa Konakpınar nahiyesinin Bereketli köyünde bu iş söz kesiminden bir hafta sonra olur ve yalnız çörek üzerine konmuş helva götürülür.)

İki gün sonra da yine aynı heğbe ile evinden kızarmış tavuk, kırılmış ceviz, çörek, mendil, kese ve bulunabilen çiçek-kız yengesı ile oğlan evine döndürölür.

Bir zaman sonra oğlan tarafı beş kat çeşitli hasma, en yazma, üstlük, yüzük küpe, katmer, helva ve yemiş dolu heybelerle kız evine giderler. Kız evi bundan daha önce haberdar edilir. Yemekler hazırlanır (yemeklerin erzakı oğlan evinden gitmiştir.) Burada yalnız kadınlar yine bazı köylerde hem kadınlar hem erkekler gider. Erkekli olan yerlerde yemekten sonra beşer onar kuruş kayın baba da bir takım altını vererek giderler. Neler geldiğini görmek kaygusuyla komşu ve vemahalle kadınları hemen akına başlarlar.

Bu arada kaynana bir kenara oturarak getirdiği topun yarısını seccade gibi yazar (yayar) gelin kız yayılan topun üstünden yürüyerek kaynanın önüne gelir elini öper ve diz çöker. Kaynana da yüzük küpeyi geline takar, beyaz yaşmağı başına atar ve diğer eşyaları da bir bir üstene kor. Davetliler de armağanlarını aynı biçimde verirler. Sonra bütün bu eşyalar oraya getirilmiş bir kalbura doldurulur ve oyunlara başlanır. Yalnız bu defa gelin eynamaz. Çünkü o heğbe gelmezden evvel kardeşlikleriyle oynamıştır. Bu merasim ekseriyetle avlularda yapılır. Köy delikanlıları ve güveği dam başlarından, avlu kenarlarından seyrederek.

Diğer bir gün kız evinden kızın kardeşlikleri oğlan evine sinilerle yemek, baklava ve oğlan evinin hepsine birer kat iç çamaşırı götürürler kendilerine orada bahşış verilir. Ertesi gün de boş siniler geri çevrilir. ayrıca geline bir kat hasma ve yemiş götürölür. Buna kuru şini derler. Kurusiniyi getirenlere kız evinde yemek verilir, hep beraber âriyet (hediye) ler sayılır. her ihtimale karşı

ilerde bir ayrılma olursa getirilen şeyler her iki tarafca da bilinsin Bundan sonra ta düğün yapıncaya kadar her Bayram ve düğünlerde katmerle tavuk heybelerle gider. Artık yapılacak öte beriye de sıra gelmiş olur. Oğlan evi: Kutu elbisesi, cıngılı kadife ceket, üstlük, pabuç, tahta pabuç, setenden terlik, döşeklik, bir sandık bir kilim, iki çul ve muhtelif hasma takımları.

Kız evi de: iki yatak, güveği elbisesi ve akrabalarına çamaşır yapar Hazırlık tamam olduktan sonra git günü al diye biri kızın babasına gönderilir. Kararlaştırılan düğün gününden on beş gün evvel çalgı tutulur bir hafta evvel de okuntu (davetiye) dağıtılır. Okuntu daha itibarla çağırılanlara birer çenber diğerlerine de birer şekerdir. Düğün gününden 48 saat evvel çağılar gelir önce muhtar odasının yanında sonra da düğün evinin önünde havalar çalarlar. Keşkeği döğdükten sonra da yerlerine çekilirler. Ertesi gün düğüncüler gelmiye başlarlar. Her düğüncü çalgı ile karşılaşır doğru düğün evine oradan da konaklayacakları odaya götürölürler. Herkes birer hediye ile gelir ve hediyeler düğün evinde bırakılır.

Akşam yemeğinden sonra oğlan evinin tarafı bir heybe ile odaları gezer, kahve dağıtır, çalgı da odalarda nöbet çalar, bundan sonra köy delikanlıları çalgılarla ahenk yerine götürölür. Müsafirlerde aynı şey yapılır. Burada her kes istediği oyunları oynar. Dağıldıktan sonra delikanlılar düğün evine giderek baklava ve para alırlar. Ertesi gün yerliler hediyelerini çalgılarla götürölürler. Yalnız tuhafı şura dadırki hemen her kesin götürdöğü hediye o günün evinden evvelce kendilerine ne getirmişse aynıdır. Hatta noksan gelirse dedi kodu bile olur. Düğün sahibinin zenginliğine göre o gün Değenek, mısır odunu, güreşler yapılır. Yukarıdada söy-

lediğim üzere bunlar umumi âdetler olduğundan uzun boylu anlatmıyacağım. Çünkü kastımız her kesçe bilinmiyen ve yer yer değişenlerdi.

İşte bu oyunlar yapılırken kız evinde boyuna gelinin hazırlığı ile uyrasılır. Nihayet oyunlardan sonra oğlan evinde atlar hazırlanır. (ekseri köylerde araba). Yenge adı verilen ve at bulabilen kadınlar mavi veya kırmızı renkte feraceler giyiyorlar, başlarını beyaz yaşmakla örterler, yalnız gözleri açıktır. Atlara binerler ve çalgılarla kız evine doğru yollarlar. Yengelerden bir tanesi evin önünde iner. Omzunda bir heybe ile içeri girer. Heybede bir bacak et vardır. Kızın ev halkı tarafından pişirilip yemek için getirilmiştir. Gelin baba, ana ve bütün akrabalarının elini öper. El öbölürken bahşış verilir. Sonra avluya çıkarılır ve ters kapatılmış bir kazan üstünde oğlan evinden gelen ata bindirilir. Hareket edilince bir atlı yine bir heybe ile güveye koşar ve gelinin gelmekte olduğunu müjdeler. Çalgılar çalarak, delikanlılar bağırarak kafila ilerler.

Oğlan kapısına gelindikte delikanlılar gelini geçirmezler. Bahşış isterler. Gelin de birden indirilmez. Kaynata geliline vereceklerini söyler. (Deve, manda, inek, tarla gibi) Gelin attı iken kucağına bir oğlan çocuğu verilir. Sonra kaynata attan indirir. Yere basınca koltuklarına birer buğday ekmeği (eli ekmekli olsun) eline bir bardak ta su verilir ve içeri alınır. gelin yürüdükçe bardaktaki suyu döker. (huysuzlukları varsa dışarıda kalsın) Ekmekler dışarıdaki halka dağıtılır. (gelen musafire ekmek versin). Gelin odaya gi-

rince yaz da olsa ateş yakılır fakat kavla.

Bazı köylerde gelin içeri girerken yenge eline tereyağı verir ve gardığı kapunun eşliğini başını yağlar (mutluk zenginlik olsun). Odaya girince oturur koltuğun altından çörekler geçirerek dışarıda duran delikanlılara dağıtır. Bunu yiyenin dişi sızlamazmış.

Cihaz her yerde olduğu gibi buradada gelinden evvel gelir. Anahtar gelinin yengesindedir. Gelin gelince açılır ve evin her tarafına asılır.

Akşam olunca güveği yeni elbiselerini bir sağdıncının evinde giyer ve camiye giderler. Köylerin bazısında da sağdıç güveylik elbiselerini camiye götürölür imamda namazdan evvel camiye girer ve güveyinin elbiselerini değiştirir, eskileri yine sağdıç eve götürölür.

Namazdan sonra eve gelinir dua edilir ve oğlan yumruklanırken içeri kaçar. Sabah kalkınca yenge gelir ve gelin yatağını kaldırır. (bazı yerlerde gelin matluba muvafık çıktı ise anası evine beyaz bir yaşmak aksi ise kara bir şey gönderilir.) Bundan sonra kadınlar gelin görmeye gelirler. Gelin ufacak bir çocuk ta gelse elini öper ve bir kese veya mendil hediye verir. Gelin üç gün evden çıkmaz Dördüncü gün suya gitmeğe başlar. Her suya gidisinde başka başka elbise giyer. Bazı yerlerde gelin suya giderken eline mutlaka yeni desti verilir ve çeşmede su yoluna bir tarakla bir çakı saklanır onlardan birini buluncaya kadar arar. Tarağı bulursa ilk çocuğunun kız çakıyı bulursa erkek olacağını söylerler.

Sındırgı

Balıkesirde Hastaneler Tarihçesi

Yazan : ABDİ AĞABEY OĞLU

Başlamadan Önce:

Balıkesirde hastahaneler tarihçesini yazmak için işe başladığımız zaman bunun kolay olacağını düşünmüştük. Halbuki elimizdeki kayıtların (1335 - 1919) yılından aşağıya inmediğini ve var olan kayıtlarında eksik olduğunu görünce güçleştğini anladık.

Tarihçenin tam olabilmesi için işe eski Gureba hastahanesinden başlamak gerekti. Halbuki buna ait ortada hiç bir kayıt yoktu. belediyenin olan bu hastahanesinin kuruluşunu, gördüğü işleri ve burada çalışan arkadaşları birer birer bulup çıkarmak ve ortaya koymak pek güçtü ve bu durum karşısında elimizden geleni yaparak bir çok kimselerin bu hastahane çalışmış olupta bildiğimiz arkadaşların o vakitler belediye üyeliği yapan zatların hatıralarına baş vurarak karanlık kalan kısımlarını bu suretle aydınlatmaya uğraştık.

Bu tarihçenin tam ve eksiksiz olduğunu hiç bir zaman ileri süremeyiz. Biz kayıtlarda bulduklarımızla bilenlerden duyduklarımızı ve kendi bildiklerimizi birleştirerek bu tarihçeyi ortaya koyduk. Bizden sonra gelecek arkadaşlarda bunun eksiklerini tamamlayacak yayınlarda bulunurlarsa memleketin sağlık tarihine çok büyük bir yardımda bulunmuş olacaklarına işkilimiz yoktur.

Biz tarihçeyi ikiye böldük. Birinci bölüm Gureba hastahanesi 1889 dan 1913 yılına kadar olan devredir.

İkinci bölüm Reşit bey hastahanesi ki 1913 den 1938 yılına kadar olan devredir.

Bu tarihçede görülecek eksiklikleri ve bilmediğimiz için yaptığımız yanlışlıkları bize bağışlamanızı sizlerden dileriz.

GUREBA HASTAHANESİ

Veya

BELEDİYE HASTAHANESİ

(1889 - 1306) (1913 - 1929)

Ay gören uramında şimdiki (Hacıbey) ilk okulunun bulunduğu bina vakitle Gureba hastahanesi olarak yapılmıştır. Bu hastahane hakkındaki bildiğimizi bu binadaki kitabeden başka düzgün bir kayıt bulamadığımızdan dolayı yalnız bu hastahaneyi yakından bilenlerin ve tanıyanların söylediklerine, Belediyenin o zamana ait vezne defterlerinde rastladığımız ufak tefek kayıtlara istinat ettiriyoruz.

Memleketin gittikçe büyümesi ve sosyal yaşama tarzının değişmesi icabı olarak o vakitler bir hastahanesinin yapılması fikrinin gittikçe dallanmakta olduğunu ve memleketin büyüklerinin bu işle uğraşmaya başladığını 889 - 306 yıllarına doğru görüyoruz ve esasen baştada memlekete çok büyük yardımlarda ve önemli bayındırlık başarılarında bulunan bay İbrahim Sarım gibi azimkâr bir mutasarrıfın bulunması bu işe bir an önce başlamasına sebep oluyor.

Bize anlatılan rivayete göre hastahanesinin nerede yapılmasının gerekli olduğu araştırılırken [Bir danecik oğlu Mustafa ağa] nın [1] Aygören uramındaki arsası uygun görülmüştür. Burası gayet havadar ve yüksek bir yer olduğundan hastahane yapmağa elverişlidir. O vakitler gûya buraya bir ciğer asılmış, bu ciğer kokmadan günlerce durmuş ve kurumuş. O

[1] — Bir danecik oğlu Mustafa ağa şimdi Milli Müdafaa Müsteşarı bulunan Balıkesirli General Nazmi Solak ve kardeşi Ahmet solak ile Balıkesir Kültür Baş sekreteri Naci ve Bahanın anne tarafından dedeleridir.

nun için burası seçilerek hastahane yapılmasına başlanmıştır.

(Bir danecik oğlu Mustafa ağa) o vakit aldığı âşardan dolayı hükümetçe borçlanmış ve borca kaşılık olarak arsayı hükûmete bırakmıştır. Etrafı duvarlarla çevrimiş bu halî arsaya tütünlük veyahutta boz hane - bozahane denilirmiş ve bayram yeri olarak kullanılmış. Bu arsanın karşısındaki belediye binasının yeride boşluk ve gübrelik bir yer imiş

Gureba hastanesinin yapılma tarihinde ihtilaf vardır. Hatırasına baş vurduğumuz Bay Mehmet Temurşah ve diğer arkadaşları hastahanesinin (889 - 306) yılında yapılmağa başlanıldığını ve iki yıl kadar süren inşaattan sonra (891 - 308) yılında da hasta kabul ve tedavi edildiği.

Hudavend-i Cihan Abdülhamid han asr-ı imranı
Dua almaktır hep maksat heman şevketmeab için
Bu babda himmet uluyasını sarf etti Sarım bey
Mutasarrıf iken ol zat Kareside uyandırdı
Eser işte bu zik-i Cemile hoş vesiledir
Binası dilnişin oldu resanette metanette
Havası gayet eltafdır nezaret çar etrafa
Bulunca afiyet sıhhat firaşında garib hasta
Bin üç yüz on ikide bitti inşası bilüfullah

Bu kitabede binanın yapılmasının [308 - 895] yılında bittiği açıkça görülüyorsa da aşağıya koyduğumuz ve belediye vezne defterlerinden çıkardığımız kayıtlar bize [308 - 891] yılından itibaren bu hastahane hasta kabul olunarak tedavi edildiğini pek açık olarak gösteriyor.

Binaenaleyh biz kitabede gösterilen tarihi kabul edemiyeceğiz. Bilakis [306 - 889] yılında yapılmasına başlanıp [308 - 891] yılında yapılmanın bittiğini ve hasta kabul eder bir duruma geldiğini kabul edeceğiz.

Belki de hastahane binası [308 - 891] yılında arzu edilen mükemmeliyete gelmemiştir de [312 895] yılında eksikleri tamamlanarak bu kitabe konmuştur.

Balıkesir Belediyesi eski vezne defterlerinden bulduğumuz kayıtlar şunlardır:

ni söylemektedirler. Hakikaten bizim belediye vezne defterlerinden o yıllara ait çıkardığımız kayıtlar arasında bu iddiayı sağlamlaştıran pek çok deliller vardır. (308 - 891) yılında ve daha sonraları bu hastahane ölenler için belediye veznesinden teçhiz ve tekfin masrafı olarak para çıkmıştır. Halbuki yine hatırasına baş vurduğumuz Abdüsselam zada bay Cemil binanın (891 - 308) yılında yapılmağa başlanıldığını (312 - 895) yılında da tamamlandığını söylüyor. Bay Cemil'in söylediklerini sağlamlaştıran bir de kitabe vardır. Binanın birinci katına çıkılınca giriş kapısının üstünde sıva altından çıkan kitabeyi olduğu gibi buraya koyuyoruz. (1)

Bütün hayrat-ı müherrat doldurub alemde bülđanı
Serir-i saltanatta daim olun ol cihanbanı
Ki hemnam habibullah o zülkadr Kader danı
İlanata ahaliyi idüp teşvik her yanı
Yapıldı hastahane pek güzel tahtanî ve fevkanî
Sezadır dinse mîmarı klidisin sebkhânı
Giren hasta şifa bulur olur esbab-ı dermanı
Dua hayr olup leyl-ü nehari belki her anı
Hüda dilşad ide bu bapta gayretsaz vîğanı

A - 14 - 11 - 308 tarihinde hastahane ölen Kütahyalı Ahmedin cenaze masrafına karşılık olarak 55 kuruş on para vermiştir. [Sayfa:299]

B - 30 - 11 - 310 tarihinde hastahane muayene ettiği 9 nefer için Dr. Parafendidiye 90 kuruş ücret verilmiştir. [203 S.]

C - 30 - 6 - 311 tarihinde hastahane ölen Haralanbonun teçhiz ve tekfini için 18 kuruş verilmiştir.

[1] - Bu kitabe Balıkesir'in Büyüklerinden Helvacı zade Muharrem Hasbi tarafından yazılmıştır. Bay Muharrem Hasbi hakkında Karesi meşahiri üdeba kısmında ve [İdadi, Sultanî, Lise] salnamesinde malumat vardır.

Ç — 9 - 8 311 tarihinde Gureba hastanesinde ölen [Hacı] oğlu İbrahim'in teçhiz ve tekfini için 35 kuruş on para verilmiştir. [185 S.]

D — 30 - 11 - 311 tarihinde borç olarak deraliyede eczacı Kasapyana gönderilen 7560 kuruşluk ilaç bedeli [263 S.]

E — 308 - 311 yıllarında muhtelif doktorlara belediye kasasından memleket tabibi adı altında paralar verilmiştir.

F — 311 yılında Gureba hastanesine levazım için 206 kuruş verilmiştir.

G — 3 - 1 - 311 tarihinde hastanede ölen Faslı [Hacı] Mehmet ve Musa oğlu Mehmedin teçhiz ve tekfini için 53 kuruş 20 para verilmiştir. [334 S.]

G — 20 - 2 - 311 yılında hastanede ölen Fazıl ve Abdullahın teçhiz ve tekfini için 50 kuruş on para verilmiştir. [412 S.]

H — 2 - 4 - 312 yılında hastahane ölen Anastas için 50 kuruş verilmiştir [354S.]

I — 1-11-312 yılında hastahane ölen kör Ali için 48 kuruş verilmiştir. [354 S.]

I — 28 - 2 - 313 yılında Gureba hastanesinde tedavi olunan hastalar için 638 kuruş ilaç parası verilmiştir. [328 S.]

Bunlardan başka 312 - 313 yıllarında bir çok ecza satın alınarak parasının verildiği ve 314 yılından sonra da muntazaman ilaç parası, yemek parası gibi hastahaneye ait masraflara rastlanmaktadır.

Yine bu defterlerin incelenmesi sırasında elimize geçen bazı gelir çizelgelerinde hastahaneye ait bazı resimlerin tahsil edildiğini görüyoruz.

311 yılına ait Balıkesir Belediye gelir çizelgesinde diğer resimlerden başka (Hastahaneye duhuliyeye) ve yine (hastahaneye ait lubiyat) diye iki türlü resim daha tahsil edilmekte olduğu görülmektedir. Bu çizelgedeki duhuliyenin bir yıllık tutarı 2200 kuruş ve lubiyatın bir yıllık tutarı 3900 kuruştur.

Bu kayıtlar bize hastahanenin 308-891

yılından beri açılmış ve çalışmakta bulunduğunu pek açık olarak göstermektedir. Bu defterlerde bu 308 - 891 tarihinden daha aşağıya doğru yapılan incelemelerde hastahaneye ait hiç bir masrafa rastlanmadığımız gibi hastahanenin yapılmasına dair bir kayıt dahi bulunamadı. Yalnız muhtelif doktorların maaşları vardır. Şu halde bu kayıtlardan biz bir netice daha elde edebiliyoruz ki bu da hiç bir resmi makamın ve müessesenin yardımı olmadan sırf halkın parası ile yapıldığıdır.

O vakit belediye reisi bulunan Bay Necipin [1] zamanında yukarıda söylediğimiz arsada [306 - 889] yılında hastahane binasının yapılmasına başlanıyor. O zamana kadar Kurban bayramında kesilen koyunların derileri toplanarak tutarı olan parayı bir hayır işine sarfetmek usulden değilmiş. Hastahane yapılması kararlaştırıldıktan sonra gelir kaynakları alınırken kurban derilerini toplamağa işte bu tarihte başlanılmış ve bundan sonra da derilerin toplanılması işi Balıkesirde bir görenek haline almıştır. Hastahane için yalnız Balıkesirden değil Balıkesire bağlı nahiye ve köylerden de deriler toplanmış. Bu suretle bölge halkı da bu hayırlı işe yardımlarda bulunmuştur. Bu hayırlı işde ön ayak olanlardan bazı hayır sever yurttaşların adlarını öğrenebildik. Zamanın müftüsü [hacı] Süleyman [efendi] başkanlığındaki maarif komisiyonu [1] toplanmış ve bir zaman da hastahane açıldıktan sonra idaresini temin etmiştir.

Bu Erge ile İvrindi kamununa deri toplamak için Kocacıyık zade Bay Ahmet [2] Savaştepe [Giresun] kamununa Müftü

[1] Bay Necip Balıkesirli olup 301 yılından 19 yılına kadar belediye reisliği yapmıştır.

[1] — Abdi Ağbeyoğlunun dedesidir.

[2] — İnhisar memuru Bay Ahmet Oğuzun amcasıdır.

zade bay Muharrem [3], Kepsut kamununa Yırcalı zade [Hacı] İbrahim [efendi] [4], Balya kamununa [5] Ali kaptan zade [Hacı] Kâmil [efendi] [6], Susurluk kamununa [7] eski belediye reisi bay Necip Bigadiç kamununa Abdülislam zade [Hacı] Ahmet [efendi] [8] gitmişlerdir. Bu suretle toplanan kurbanderileri satılarak tutarı halkın diğer müteferrik yardımları ile birleştirilmiş ve hastanenin yapılmasına sarfedilmiştir.

Hastahane binası kârgir olarak yapılmıştır. bodrum katına gelince sağda bir koğuş, bitişğinde hamam ve helâlar vardır. Solda büyükçe bir ile karşıda çok büyük bir diğer koğuş vardır. Bodrum

kat bahçe zemninden alçak olduğu için 3 - 4 ayak merdivenle inilir.

Birinci kat ise bodrum katının aynıdır. Sonradan yapılan üst kat sağda iki büyük odayı ve karşıda diğer katlarda olduğu gibi çok büyük bir odayı havlidir. Ayrıca binaya bitişik bir mutbak, bir çamaşırhane ve bir kaç oda vardır. Bahçe büyüktür. Sol tarafta büyük bir havlusu vardır.

[3] — Müftü [Hacı] Süleyman [efendi] nin oğlu ve Avni sağlıkçının kayın babasıdır.

[4] — Bay Şükrü Yırcalının babasıdır.

[5] — O vakit kamun olup Balıkesire bağlıydı.

[6] — Hasan kaptanoğlunun babasıdır.

[7] — O vakit Balıkesire bağlı bir kamundu.

[8] — Abdülislam zade Bay Cemilin babasıdır.

İHANET

Yazan : HÜSAMETTİN İŞİN

.... İlk bir odada.. Mükellef bir yazı masası başında günlük hikâyesini yazan değerli hikâyeci Yalçın yazmağa başladı.. (İhanet) adlı hikâyesinin son satırlarına gelir, gelmez birdenbire içi titredi.. Sanki dışardaki bütün soğuk rüzgârlar, Yalçının sıcak kalbine dolmuştu..

Elini tok bir sesle masaya vurdu.. Ayağa kalktı. Elindeki küçücük kalemi yere attı. Tabakasındaki kalın sigaralardan bir danesini yaktı..

O, şimdi acı, acı düşünüyordu. Kendi kendine diyordu: Ne zaman hikâyelerimde günahgâr bir kadını canlandırmağa kalkışsam gözlerimde canlanan kadın, karım Leyla oluyor.. Çünkü o bana çok şeyler yaptı. Ben bu yaptıklarını zaman zaman bütün çirkinlikleriyle yüzüne karşı haykırmak istedim. Fakat bir türlü muvaffak olamadım.. Kurnaz tilki, her zaman dudaklarımın açılışını ellerile kapadı. Acaba hakkı var mıydı buna kimbilir?...

Sözünün burasında durdu. Ve Dişlerini sıkarcasına yumdu.. İçindeki rüzgârların soğuk dalgaları göz kapaklarını yakıyordu.

Bir saat evvel, koşa, koşa geldiği bu odadan çıkmak, akşamın karanlıklarına karışmak, bol, bol yürümek istiyordu. Derhal masanın yanı başındaki zile gitti. Biraz sonra kapı ardına kadar açıldı. Temiz geyinikli bir genç büyük yazarının önünde, eğildi:

— Bir emriniz mi var?

— Hayır..

— Çağırdınız da..

— Hım.. Öyle ya.. Ben sizi çağırdım..

O halde selâmı gelince lütfen ona söyley-

siniz.. Yarınki nüsha için hikâye veremeyeceğim..

— Niçin?

— Yazamadım da..

Genç adam bu son cevap önünde adeta afallaştı. Çünkü hakkı vardı. O, büyük Edibin bir oturuşda gazete için sütunlarla hikâye yazdığını görmüştü.. Bu biricik yazarının « Yazamadım » diyişini çok tuhaf buldu, başka bir şey sormağa cesaret edemeden boynunu eğdi, dil ucile:

— Peki söylerim.. demekten başka bir cevap bulup veremedi..

Yalçın kalın paltosuna bürünerek Bahalı yolu başına ağır adımlarla iniyordu.. Nereye gideceğini, ne yapacağını bir türlü kendinde kestiremiyordu. Ortalık tenha, sokaklarda rüzgârın katı, katı çığlıklarından başka bir şey yoktu.

Köprü başına kadar yaya olarak yürüdü. Köprü başında durdu. Beyoğluna çıkmaktansa Balık pazarı sokaklarına sapmağı daha yerinde buldu.. O, şimdi uyusmak, kafa tasını bir parça olsun dindirmek için kanasiye içmek istiyordu.

Balık pazarına saptı. İlk rasladığı daracık sokağa girdi. Bir sıraya dizilen meyhanelerde, buğulu camlar arkasında genç, ihtiyar, memur, esnaf bir çok adamlar, konuşa, konuşa, gülüşe, gülüşe içiyor, içiyorlardı.. Bunlar ne şen, ne gamsız adamlardı.

İlk öne gelen meyhanenin kapısından içeri daldı.. Kapının kenarındaki hoş masalardan birinin önüne çöktü. Karşısında, kırılıp döğülen garsona bir şişe rakı ısmarladı.

Hem içiyor, hem derin, derin düşü-

nüyordu. (Leylâ, buseve seve aldığı ve bütün hayatını, onun hayatına bağladığı bu kadın, bu güzel Leylâ, acaba ona kimlerle ihanet ediyordu.. Ah, bunu bir bilseydi, anlıya bilseydi, başka ne isterdi ki..

Bir sigara söndürdü. Bir sigara yaktı.. Dolu bir kadeh tüketi, yeni bir kadehe başladı.. Önündeki şişeler, çiftleştii. saniyeler, dakikalara. dakikalar saatlara bağlandı. Uzun bir zamanda sabun köpüğü gibi sönüp geçti.. O ne birşey söyledi, o ne bir parça güldü.. Onun dudaklarında acı bir öfke, gözlerinde damla, damla yaş vardı..

İki saat sonra.. Soğuk koridordan, sıcak bir odaya geçti.. Yıllarca onunla başa, başa, dizdize yaşayan kadın, müstehzi bir bakışla kocasını süzdü.. Yalçın bir yaprak gibi karısının önünde sallanıyordu.. Rakıdan mı diyeceksiniz.. Hayır..

O ayık iken bile neşeli bir çehre ile girdiği bu odada her zaman böyle, tir, tir titremişti.. Karı, koca biran göz, göze geldiler.. Manalı, manalı bakıştılar.. Yalçın cebinden çıkardığı, bir towar kâğıdı masanın üzerine koyarak:

— Karıcığım: Matbaada başladığım bir hikâyeyi burada tamamlamağa geldim.. Bana yardım edermisiniz?

— Neden icap etti?

— Neden icap edecek, canım öyle istedi..

— Canınız mı istedi.. Peki amma, benim sana ne yardımım dokunabilir ki?..

— Çok.. Hem de pek çok..

Leylâ somurtkan bir tavırla sözü değiştirdi. Uykusuzluktan bunalan gözlerini Yalçına dikti.. Acı, acı sordu:

— Matbaadan geliyorsun öyle mi?

— Dosdoğru..

— Sen böyle yalancı değildin amma.. Haniya bu son günlerde pek yalancı oldun.. Görüyorum ki hele bu gece tama-

mile yalan söylüyorsun.. Hangi matbaadan canım.. Saatine bir baksana bu zamana kadar matbaa filân, kahr mı?.. Demincek telefonla matbaadan seni aradım.. Erken çıktı dediler.. Söyle bakalım şimdiye kadar nerelerde idin?..

— Ben mi?

— Elbet de sen.. Ya kim olacak..

Yalçının yüzü ta alnına kadar kızardı.. Karısı neden bu gece kendisiyle bu kadar alâkadar oluyordu.. Onu başkalarıyla aldatan Leylâ acaba?.. Günahlarını örtbas etmek için mi kocasını daima göz hâpisi altında bulundurmak istiyordu.. Bu düşünce Yalçın kafasında pek yaşamayadı amma, ne de olsa biryer yaptı, dili kekeleyerek:

— İnanki matbaadan geliyorum Leylâ.. Dedi..

— Sus.. Ben seni şimdiye kadar aldatmış mıki, şimdi de sen beni aldatmağa kalkışıyorsun.. Ayıp değil mi sana.. Seni çaldıraşıya seven bir kadına karşı böyle haksızca hareket size yakışır mı?.. Bunun için mi seviştik?.. Bunun için mi evlendik? Ve bunun için mi bütün bir hayatımı senin uğruna harcadım söylesene?..

Yalçın bu hücum yağmuru önünde birdenbire durakladı.. Gelişi güzel haykırır:

— Bir yere gitmiyorum karıcığım..

— Aldatabilirsen aldat.. Bak karşında ki çocuksa..

— Aldatmıyorum Leylâ.. Seni temin ederim ki bir hakikattan bahsediyorum..

— Hakikattan öyle mi.. O halde söyle bakalım.. Şimdi nereden geliyorsun?

Leylanın sözleriyle iyiden, iyiye sersemleşen Yalçının dudakları titredi.. Ancak karısının işitebileceği bir sesle:

— Ben mi.. Dedi.. Nereden olacak.. İçmeden..

— İçmeden mi?.. Kiminle içtin?

— Yalnız..

— Yalnız ha.. Yalnız başına içtin öyle mi.. Yalnız içmek, ızdırapları yenebilmek gayesiyle çırpınan, zavallı, betbaht adamların itiyat ettikleri bir harekettir. Senin evde karın var iken onu ihmal ile bu zavallı adamlar gibi hareket edişin şüphe yoktur ki senin hesabına gayri şüurî bir hareket sayılır.. Sen betbahtmısın Yalçın?

Yalçının gözleri yaşardı.. İri bir yaş damlası yanaklarına aktı.. Derin bir iç çekişile:

— Betbaht değildim.. Fakat bugün betbahtım..

— Niçin?

— Söylesene?.. Görüyorumki susuyorsun Yalçın.. Benden gizli bir derdin var senin.. Haydi otur şuraya.. Dertlerini say, dök belki dertlerine bir çare bulurum..

— Sen mi Leylâ.. Sen öyle mi?.. Fakat ne yapayımki anlamak istediğin derdim seninle müşterek değil ki.. Gerçe benim bu derdimde senin de mühim bir rolün var.. Var amma.. Of.. Senin anlayacağın ben çok, betbahtım Leylâ.. Bethat..

Leylâ acı, acı güldü:

— O halde.. Dedim.. Senin benden şüphelen var..

Yalçının kızaran yüzü aklaştı.. Dudakları titriyor.. Dili damağına yapıştıyordu.. Leylânın bu sualine nasıl edip de bir cevap bulup verecekti.. Bir aralık, oradan koridora, koridordan, taşlığa, taşlıktan sokağa fırlamak, bir deli gibi sokaklardaki zifiri karanlıklara dalmak, kalbindeki sızıları, beynindeki uğultuları karanlıklarda ezmek, öldürmek arzusunu içinde duydu.. Fakat o anda içinde beliren zorlu bir öfke bu arzusunu yendi. Sinirleri gerildi.. Sesi sertleşti:

— Şüphemi dedim Leylâ.. Ne yalan söylüyeyim.. Aylar varki senden şüphe-

leniyorum..

— Neyimden?

— Neyinden olacak.. Sevginden. Bana karşı olan bağlılığından, daha ne bileyim ben. Herşeyinden.. Leylâ birdenbire ayağa kalktı.. Kalbi yerinden fırlıyacakmış gibi sarsıldı.. Önce kocasına bir iki, adım atmak istedi.. Atamadı. Canı yanan bir çocuk gibi kocasına haykırdı:

— Demek benden şüphe ediyorsun öyle mi? Sen ne kötü bir adamsın.. Biz seninle yalnız karı, koca değil, aynı zamanda da bir dert ortağıydık. Sendeki ince ruh sendeki olgunluk, sendeki temiz kalp beni sana bağlamamış mı idi.. Senin neyin eksikti. Neyinki ben onu dışarda arıyordum..

Söylesene?.. Benden şüphe etmen, şüphe yok ki bana karşı olan bağlarının çözülüşünden ileri geliyor.. Dikkat et!.. Eğer bu bağ çözüldü ise benden şüphe edebilirsin.. Yok, yok ise nahak yere aldanıyor. günahıma giriyorsun..

Leylânın dolukan gözleri birdenbire boşandı.. Boş kanepelerden birine kendini zor attı.. İnleye, inleye hıçkırır, hıçkırır ağlıyordu..

Karısının bu isyanı önünde ağır, ağır ayılan Yalçın, ona koşmak, boynuna sarılmak, istedi.. Fakat Leylânın sinirinden katılan kolu Yalçını göksünden itti.. Acı bir ses Yalçının kulaklarında yandı, söndü..

— Al sorma bana! Kötü damgasile damgaladığın bir kadına al sorman.. Temiz ellerini kirletir.. Yalçın dayanamadı, yalvarırcasına bağırdı:

— Leylâ!.. Leylâ yavrum beni bağışla!.. İnanki bunları bana yaptıran kıskançlık oldu.. Yoksa hiçbir zaman için senin iffetinden, ismetinden şüphe edemedim.. Ne yapayım ki son zamanlarda bana karşı takındığın tavırlar.. Hareketler, senin hakkında bende bir takım şüpheler uyandırdı.. Haklı değil miyim?

— Değilsin ya..

— Neden?

— Öyle ya.. Seni delicesine seven bir kadın. sana belki kötü huylarından ötürü bir parça kırık olabilirdi.. Fakat senin bu kırıklığa, bu bir parça da ihmal edilise karşı acı, acı haykırışın hakkındaki fena düşüncelerinin açık bir ifadesi değil de ya nedir.. O halde haklı sayılamazsın..

— Beni bağışla Leylâ!..

— Bugün bağışlıyamam.. Fakat yarını bilmem..

Yalçının sesi gittikçe acılaşıyordu.. İler bir sesle:

— Leylâ!.. Kötü bir adam olduğumun farkına şimdi vardım.. Seni durup durur-

ken bu döğülecek, dudaklarımla lekelemeğe kadar kalktım.. Temiz bir çiçeği az daha kökünden koparıp atacaktım.. Sen benim yazımda, kışımnda daima kokan ve terütaze kalan çiçeksin.. Bunu belki ben çorak geçen yazıcılık alemindeki bütün hızımı senden, senin kokundan aldım..

— Ya.. Ben?

— Sende öyle güzel leylâcığım..

Odanın içinde sesler kesildi.. Birkaç saat sonra gecenin siyah örtüsü, perdelerden silindi.. Mor bulutlar arasından doğan güneşin ilk ışıkları bu iki mesut çiftin barışlarını tesit ediyordu..

İstanbul

Türkülerimiz

Tophyan : İ. HAKKI AKAY

Hastahane Türküsü:

Bu türkü, Konak pınar nahiyesinin Kıl-
cılar köyünden Ahmet oğlu 1329 doğum-
lu Ümmet için çıkmıştır.

İki sene evvel Ümmet, köylerinden bir
kızla sevişiyor. Ve annesine bu kızı ken-
disine alıvermesini söylüyor, Annesi bu
teklifi red ediyş. Ve bu merakla zaten
zayıf ve nahif içli bir genç olan Ümmet
verem oluyor. Günden güne zayıfliyan ve
sancılar içerisinde eriyen zavallı genç için
bir çok koca karı ilaçları yapıyorsa da
bir faydası görülüyor. Ve nihayet memle-
ket hastahanesine kaldırılmak mecburuye-
ti hâsıl oluyor. Götürüp yatırıyorlar. Üm-
met, bir sene kadar yattıktan sonra iyi
olamayacağını anlayan doktorlar, bunu kö-
yüne gönderiyorlar, iki ay kadar köyde
kalan hasta gittikçe fenalaşıyor ve yine
kendisini hastahaneye götürmelerini rica
ediyor. Babası ölmüş olan Ümmetin; ana-
sı, çocuğunu yine hastahaneye götürü-
yor ve üç ay daha yattıktan sonra Üm-
met orada vefat ediyor. Bu fecî haber
üzerine Ümmetin arkadaşı 330 doğumlu
Mehmet oğlu Ali, muradsız ve hasret ölen
bu zavallı gencin acısına dayanamıyarak
bu türküyü çıkarıyor:

Hastanenin önünde çimenler biter
Vakitlerim kalmadı ah omrum biter
Annem bi oğluna ah hasret gider
Eyvah doktor eyvah gençliğim vardır
Aldırdım ben gençliği gabrim pek dardır

Hastanenin çeşmeleri akar güremez
Doktor benim dertlerimi bilir söylemez
Sılâm çok uzaktır annem gelemes
Eyvah doktor eyvah nardanesidim
Öksüz galan annemin bi danesidim

Annem bensiz evlere nasıl giriyon
Alem dalgın uykusunda ben can veriyom
Göremeycem sılâmı eyvah gidiyom
Eyvah doktor eyvah, havada bulut
Göremeycem sılâmı annecim unut

Hastanenin önünde halı yayılı
Başımda hademele şimdi dağılı
Duyurman anneme duysa bayılı
Eyvah doktor eyvah havada bulut
göremeycem ben seni annecim unut

Hastanenin önünde payam ağacı
Doktorlarda vermez oldu ilâci
Çıkarın taburecu göreyim sılâmı
Eyvah doktor eyvah bağrım eziktir
Yanın бага аһbablar бага yazıktır

Hastanenin dört yanı bağlık bahçelik
Anne beni yürekten tuttu hastalık
Sılâma gitmeye galmadı vakit
Eyvah doktor eyvah bağrım eziktir
Yanın бага аһbablar бага yazıktır

Hastanenin içinde baygın yatarın
Annem gelir yola bakarin
Öldüğüne gayırmam anneme yanarım
Eyvah doktor gençliğim vardır
Aldırdım gençliği gabrim pek dardır

Hastanenin yolları nar deyil duttur
Zabahlara çıkmaya umudum yoktur
Salımdan (1) tutacak kimseler yoktur
Yazma doktor yazma derdim guyaktır
Görmeycem selâmı eyvah uzaktır

Hastaneye vardım yan basa basa (2)
Yüreğlerin koptu gan gusa gusa
Ben ölürken annecim başımda dursa
Eyvah doktor eyvah, nar tanesidim
Öksüz galan annemin bi tanesidim

[1] Sal Tabut.

[2] Korka karka.

Hastanenin önüne dıkerle çamı
Doktor beyler geliyo galdırın camı
Söyleyin anneme ben uçurdum canı
Eyvah doktor eyvah.. eyvahlar olsun
Anne öldüm gayri malumum olsun

KAYNANA TÜRKÜSÜ:

En büyük aile dertlerimizden birisi de
pek meşhur olan gelin — kaynana kav-
galarıdır. Hatta bu yüzden cinayetler,
sefaletler, ocak sönmeler vukubulduğunu
da görür işitmekteyiz.

İşte bu türküde bir gelinin kaynanası-
na olan serzenişlerini anlatıyor:

Gaynananın domuzu
Dolmaya gattın çok duzu
Aşama oğlun gelcek
Başına yiycen topuzu
Gaynanayı merdivenden kakıveriyon
Ardından seyrine bakıveriyon

Tarlada nobut gaynana
Oğlunu unut gaynanır
Oğlun beni çok seviyor
Sen orada sorut gaynana

Nakarat

Tar'ada bakla gaynana
Oğlunu sakla gaynana
Oğlun beni seviyor
Çatla patla gaynana

Nakarat

Gaynananın kilimi
Kısa tutsun dilini
Madem kısa tutmiyecek
Neden amış gelini?

Nakarat

Selim Hatice:

Hatice Korucu nahiyesindendir. Selim
isminde birde kocası vardır. Lâkin kara-
kol kumandanı Tahsin on başı ile seviş-
ysr. Türkü bu sevişmeleri anlatıyor:

İnip gelir iniştin
Çavuşun gırbeci gümüştin
Hatçe yüzün boyalı
Tazemi çıktın cümbüşten

Evden eve gezesin
İncik buncuk dizesin
Gak Hatçe garımla dikil
Valla ondan güzesin

Çavuş gidiyo gene
Atlara bine bine
Çavuş hatçeyi geç, satma
Hatçe ölmüştür gene

Kâmile Türküsü:

Beş altı sene evvel Konak pınarın Kıl-
cılar köyünden Kâmile isminde bir kıza
Mehmet oğlu 323 doğumlu Halil tutulu-
yor. Ve kızı annesinden istiyorsa da an-
nesi kızı aynı köyden diğer bir gence
veriyor. Bundan müteessir olan biçare
aşık bizzat bu çok güzel türküyü çıkarı-
yorki, Türkünün bilhassa ilk parçası ha-
kikaten enfestir. İnce ve zariftir.

Akardım çağlamazdım
Gülerdim ağlamazdım
Bileydim gelmeycen
Sevdalar bağlamazdım

Amanda Kâmile iller oldun sen
İllere düşmanlara diller oldun sen

Alma aldım budaktan
Yâri öptüm dudaktan
A gız seni alaydım
İndirmezdim gucaktan

Amanda Kâmile olurmu böyle
Gel guzum yat dizime derdini söyle

Gaşıda guru dallar
Bacakta mavi şalvar
A gız beni seversen
Diz gel allaha yalvar

Amanda Kâmile iller oldun sen
İllere düşmanlara diller oldun sen!

ESMA TÜRKÜSÜ
Zevdası tuttu beni
Yaktı kuruttu beni
Unutmyacak gibidi
Ne tez unuttu beni

Saksıda sarı çiçek
Üstünde yeşil böcek
Bu güzelin zevdası
Bem başımı yiyecek

Buradan yollar geçer
Yârim tastan su içer
Mühlet verdi su vermez
Ömrümüz böyle geçer

Degizde gum ziyade
Esker odum piyade
A, kız seni seviyom
Bu canımdan ziyade

Yoldan gedim yorgunum
Zevda duttu baygınlım
Başka yârlar sevmem
A, kız sana vurgunum

CEMİLE TÜRKÜSÜ

Konakpınar nahiyesine bağlı pelitçik köyünün Çaltılı mahallesinden olan Cemile bir az oynak ve yolsuzca, fakat güzel bir kadındır. Bu türkü on sene evvel sevdahılar tarafından çıkarılmıştır. Kaili ma-lum değildir.

A cemilem cemilem
Nedir sen hallerin
Deniz dalgası gibi
Sallanıyo şalvarın

Şu dağların taşları
Cemilenin gaşları
Yıl geldikçe savruluyo
Cemilemin saçları

Garafil oyamadım
Dadına doyamadım
Cemilem senin sıcak
Sarmana doyamadım

Cemilem suya gide
Gördüğüne el ide
Orta boylu cemilem
Sevdiğin harap ide

Boğazköy Eti Sanat Eserleri

Çeviren: A ZEKİ ÖKMEN

Kurt Buttel

[La Turqui Kemalist mecmuasında Almanca çıkmış olan bu makale Boğaz köyde bulunan Büyük Eti devletinin sanat eserlerini tahlil etmesi yönünden önemli görülmüş ve tercüme edilerek alınmıştır. Buradaki en eski Türk medeniyetlerinden bir parçanın sanat yönünden tahlilini ve işlenişini göreceksiniz.]

Yozgat ilinin Boğaz köy köyünün hemen yakınında, Kızılırmağın doğu cihetlerinde ve Ankaraya takriben 200 kilometre uzaklıkta eski geniş bir şehir temel ve binalarının yıkıları bulunmaktadır ki hemen hemen yüz yıl önce 1834 Haziranında araştırma gezisi yapan Charl Texier tarafından bulunmuş ve biraz sonra da yazılmıştır. Texerden sonra şehir daha çok şahsi görüşler yapabilmek ve bir parça da şehrin eskiliğini ve önemini anlamak için diğer geziciler tarafından ziyaret edilmiştir; fakat ancak gizliliklerinin çözülmesine İstanbul Argeoloji müzesinde Th. Makridi ve Berlinli Asiriolog H. Winklerin beraberce çalışması sonucunda başarılabilmektedir.

Yıkı ile örtülü tepeler İsânın doğumundan önce 14-19 uncu asırların büyük bir devletin, o zamanki dünyanın büyük kuvvetlerinden sayılan ve Mısırlılarla, Babillilerle, Suriye ile ve Palas ile kısmen Barışçıl, fakat kısmen de düşüşçü olarak münasebette bulunan bir devletin baş şehrinden başka birşey saklamıyordu. Bu devlet Eti devletidir. Saray ve mabet arşiyokvlerinde bulunmuş olan binlerce yazılı toprak levhaları bize buranın eski oturanlarının siyasası, hukukunu, ekonomik, dinsel ve o özel hayatlarına sokulabilmek imkânını vermektedir. Harp esnasında ve bundan sonra bir müddet du-

ran kazılar, birkaç yıl önce İstanbul Alman Argeoloji Enstitüsü ve Alman Şark Cemiyeti tarafından yeniden başladı. Biz aşağıdaki satırlarla Kazıların tarihçesi veya mimarı meseleleri ve sonuçları ile meşgul olmak istemiyoruz, daha çok Eti merkez şehrinde bulunan sanat eserlerine kısa bir bakış yapmak istiyoruz; Bu abideler bizim tanıdığımız Eti sanatının önemli ve namli şahitleridir.

Ankara - Kayaseri demiryolunun Yer köy istasyonundan eski bir Galat kabilesinin merkezi olan Büyük Nefes köyü üzerine batılan Boğaz köyüne doğru giden tar gezici bu eski şehre, aynı zamanda eski Etiler zamanında tamamen hususî önemi olan batı şehir duvarlarının bir kapısı ile girer; bu kapı güney batıya doğru giden, Eti devletinin bir zamanlar önemli bir eyaleti olan Kırşehir ve Tuzlu göl cihetlerine uzanan bir vadi geçidine açılır; kapı bundan dolayı şehre gelen diğer geçitlere yalnız büyüklük yönünden hakim değildir. Aynı zamanda iş yapma yönünden de önemi vardır. İki kudretli kapı kalesi, iki büyük kapının içinde bulunduğu anterenin sağ ve solunda yükselmektedir; bu kapıların iki tarafında kireç taşı sütunları kendini gösterirki, yukarı doğru bir kemerle kapanmaktadır; bu bizim mimarlık tarihinde tanıdığımız yapı tekniğinin en eski misallerinden biridir.

En dıştaki sütunun dış tarafları pilâstik süslerle bezenmiştir. İki kudretli arslan kapıya yaklaşmaya cesaret eden düşmana karşı açılmış ağızlarını göstermektedir. Her ne kadar kapı binlerce yılın geçmesiyle ağırca zedelenmiş olmakla beraber bugün de hiçbir ziyaretçi bu pek

büyük eserin tesirlerinden kendini uzak tutamaz Kale divarlarının azemetli yığını, kapıların muazzam sütunları ve bu gururlu arslanlar haddizatında sağlam kale divarlarının müdâfaa kabiliyetinin intibasını artırmaktadır Burada bir istihkâm kapısının yavan ve kuru bir yapısını sanatları ile canlandırmak için onların istihkâm ve kale inşaatında ne kadar üstat olduklarını anlamak icap eder. Dikkatli bir müşahit yalnız kapıdaki kükreyen ve korkunç hareket hissini veren arslanların yanına gitmekle kalmaz; aynı zamanda hayvanları bizzat en ufak inceliklerine kadar araştıra tanır. Filvaki onun yalnız nö kısımları (Göğüs, kafa ve ön ayaklar) büyük kireç taşı parçasından oyulmuş, fakat ağızdaki dişler, çene tüyleri kıllar hakiki şekilde özenilerek ifade olunmuştur. Gözleri her hangi renkli bir madde ile yapılmıştır ki bugün tabiatile noksan dır. Münhasıran ayak mafsalları tamamen doğru olmıyan bir yerde ve hayrete şayan bir şekilde ifade edilmiştir. Mavi-be yaz kireç taşı sanatkarın kalemtraşı özenilerek parlatılmış ve cilâlandırılmış ve bir abide hissini artırmıştır.

Eti devletinin çiçekli zamanının heykeltıraşlık eserlerinin, kendisinden çok

zaman sonra gelmiş abidelere ne kadar çok hakim bulunduğunu Zincirli'deki, Sakça gözide veya Malatyadaki kaba, birbirini tutmaz ve hemen hemen kaba saba diyebileceğimiz arslanlarla bu daha eski zarif ve Üsluplu Boğaz köy eserleriyle mukayese edersek açıkça görürüz.

Doğuda vadilerin istikametince bugünkü Yozgat - Kayaseri ve bunun arkasında Niğde cihetlerine uzanan ikinci mühim şehir kapısı Torosların Kilikya geçidi ile Suriyeye uzanan ve ekseriyetle Eti ordularının Kuzeye Suriyede ve yukarı Mezopotamyadaki sınırlara uzandığı yol üzerinde bulunmaktadır. Şehirden bu kapıdan fazla çıkınca kapının solice cihetinde resmi bulunan Allah onları takdis eder; Zira kenarlıkları yanakları örten miğferile borulu, harp baltalı ve eğri kılıçlı bir muharibin kabartmasından yalnız bir allah anlaşılır ki, onun sol kolu ve yumrukları eli yalnız duanın bir jestini ifade edebilir. Eserin teknik yönünden izahı mükellemeldir. Bilhassa eteklik ve göğüs kıllarının kıvrımlarının ve çizgilerinin yapıları itibarıyla. Ağzında hafifçe güldüğü görülür.

(Devamı Var)

Halkevinde Verilen

Konferanslardan

Sayın İlbay ve kıymetli dinleyicilerim

Türklerin anayurdu olan Orta Asyanın eskiden denizlerle kaplı, verimli geniş sahaları içine alan bir yer olduğu anlaşılmıştır. Burada, tarihten önceki zamanlar da teşekkül etmiş yüksek bir medeniyet vardı. Tarihî fecrinde bu denizin tabii bazı hadiseler tesirile koruması, etrafında önemli bir medeniyet kurmuş olan celtirimizi, kendilerine daha müsait sahalarda bulabilmek düşüncesiyle muhtelif istikametlerde göçlere mecbur etmiştir. Bu Göçlere mecbur etmiştir. Bu göçlerin vuku bulduğu Çin, Hint, Türk, Asya ve Avrupa sahalarda ancak bu zamandan itibaren yüksek medeniyet varlıklarına rastlatmaya başlanır.

Göçler sırasında anayurdu terk etmeyip vatanlarında kalmış olanlar Asyanın insan yerleşmesine elverişli olan sahalarda büyük devletler kurmaktan geri durmamışlardır. Asyada kurulan Hun-Türk devleti bu bakımdan çok iyi bir örnek olabilir.

Mete zamanında, Koradan Hazar denizine kadar uzanan geniş sahada hudutlarını genişletmiş, muhtelif devletleri idaresi altına almış olan Hun - Türk devleti, Orta Asya Türk tarihinin devamınca Türklere en büyük düşman olmuş olan Çini kendisine hıyran eğmeye mecbur etmişti.

Doğu ve Batının birbirini tanımasında, Şark ile Garp arasında medeniyet nakilçiliğinde büyük bir rol oynamış olan Asya Hun - Türk devleti milâdî 48 tarihinde Çinlilerin entirakaları ile Şimalî ve Cenubî olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Daha sonra milâdî birinci yüz yıl sonunda Şimalî ve üçüncü yüz yılda da Cenubî olmak üzere her iki Hun devleti de istikraz bulmuştur.

Tarihte, devlet kurunculuğunda büyük bir kudret ve mehareti göstermiş olan bir millet varsa o da Türk milletidir. Nitekim bu haslet kendilerinde mevcut olan Türkler Hun Türk devleti yıkılırken, biraz sonra, onun yerinde ondan daha kuvvetli ve daha sağlam teşkilâta dayanan yeni bir devlet kurmağa muvaffak olmuşlardır. Tokyo veya Gök Türk adını taşıyan ve milâdî altıncı yüz yıl ortasında Bumîn adlı bir kahraman tarafından Cücen imparatorluğu ortadan kaldırılarak, Altayların hayat fışkıran, sarp ve geçi mez vadilerinde kurulan bu devlet en kısa bir zamanda hudutlarını Japon denizinden Kırım yarım adasına kadar uzanan geniş sahaya yaydı.

İran, Bizans, Çin devletleriyle siyasi ve medeni temaslar temin etmiş, bu temaslarında her sahadaki üstünlüğünü komşularına kabul ettirmiş olan bu devlet kuruluşundan otuz yıl sonra Şark ve Garp diye ikiye ayrılmıştır. Çinlilerin bunlar arasına soktuğu nifaklar neticesinde 630 tarihinde Şark ve 659 tarihinde de Garp kısmı Çinlilerin esareti altına düştü.

Tarih Türkleri izzeti nefislerine, hay-siyetlerine en fazla düşkün bir millet olarak tanımıştır. Türkler hiçbir zaman başka bir milletin efendi olarak başına gelmesine katlanmamış daima efendilik yapmışlardır. Çinlilerin esaretine düşmüş olan bu devletler elbetdeki esaret zilletine uzun müddet mukavemet edemezlerdi. Nitekim Çinlilerin esaretine girdikleri tarihten itibaren bu esarete karşı başlıyan isyanları 681 tarihinde muvaffakiyetle ve yeni bir devletin kuruluşu ile nihayet bulmuştur.

Korucusunun adına nisbetle Kutluk devleti adını alan bu devlet kendisinden

evvel kurulan devletler de görüldüğü gibi, Asyada en kısa bir zamanda siyasi üstünlük temin etmiş ve aynı zamanda bugün bizlere bihakkın öğrenmek fırsatını veren Orhun abideleri gibi medenî eserlerde bırakmıştır.

Milâdî 745 tarihinde Kutluk devleti yıkılırken aynı yerde yeni bir devlet kuruluyordu. Bu, bugünkü mevzuumuzun esasını teşkil eden Uygur devleti idi.

Arkadaşlar;

Uygur devletini kuran Türkler bazen dokuz, bazen on boy sayılan Tüles heyetine mensup Türklerdir. Uygurların dahil bulunduğu Bu tu'eler yalnız bir mıntıka da değil, dağınık bir halde Türklerin hemen her tarafında görülüyor.

Uygurlar (745) tarihinde Kutluk devletine karşı isyan ile devlet kurmuşlardır. Mamafih sekizinci yüz yıldan önce de Uygurların medenî varlıklarına başka mıntakalarda rastlanmaktadır. Uygurların Muğulustana gitmeden önce Tanrı dağlarının ortasında oturduklarına dair en eski tarihi menbalarda kayıtlar vardır. Bu kayıtlardan Uygurların çok eski zamanlarda Orta Tiyanganda devlet kurmuş olmaları ve buraların medenî faaliyetinde önemli rol almış oldukları ihtimal dahilinde görülmektedir. Zeki Velidi Mahmut Kaşkariyi şahit tutarak Uygurların kurmuş oldukları « Canbalık, Yeni Balık, Beşbalık, Hoço, Sulmi » şehirlerinin Iskender zamanında kurulmuş oldukları rivayetini yukarıki iddianın doğruluğunu ispat etmek bakımından ehemmiyetli telâkki etmektedir. Keza Batlamyus Uygurların Tanrı dağları doğusunda yaşadığını söylediği gibi Deginyi de Tanrı dağları doğusunda milâddan bir iki asır önceden başlayarak son zamanlara kadar Uygurların hayatlarının devam ettiğini söyleyerek Batlamyusun iddiasını teyit ve takviye etmektedir.

Tanrı dağlarının doğusunda, İli havza-

sında bulunan bazı şehirlerle Baykal gölünün Cenubunda bulunan bir kısım şehirlerin aynı adları taşımaları, keza Çu havzasında eskiden ismi etrafında büyük bir şöhrat temin etmiş olan (Balasagun) adındaki şehrin kuruluşunun Uygur hanlarına nisbet edilmesi, Uygurların Mogulustana gitmeden önce Tanrı dağları Şarkında yaşadıklarını ispat eder mahiyettedir.

Uygurların Gök Türk devleti zamanında ki hayatlarına gelince; bir kısmı göçebe olarak Gök Türk devletinin Kuzeyinde Selenga, nehrinin orta kısımlarında yaşıyordu. Bunlar bazen yalnız bazen de Siyantu aşiretleri ile Gök Türk hanlarına karşı isyan ederler, memleketi müthiş tehlikelere uğrattırlardı. Uygurların bu biçim isyanları muhtelif reislerin idaresinde olmak üzere ta VII inci yüz yılın başlarından başlayarak VIII inci yüz yılın ortalarına kadar devam etmiştir. Uygur devletinin kurucusu olarak gördüğümüz Boyla Hakan da 745 tarihinde bu şekilde bir isyan neticesinde muvaffak olmuş, yıkılan Kutluk devleti yerinde Uygur devletini kurmuştur. Hemen şunu da ilâve edelim ki Uygur devletini kurmak için isyan etmiş ve isyanda muvaffak olmuş olan Aşiret VII inci asırdan beri devam eden isyanlara iştirak etmiş olan Aşiretlerin hepsini değil, ancak bir kısmını kendisine müttefik yapabilmıştır.

Uygurlar Gök Türk hanlarına karşı isyan ettikleri zaman muvaffak olamazlarsa Çine kaçarlardı. Bulundukları yer ile Çin arasındaki mesafe bunlara pek kısa geliyordu.

Gök Türklerle karşı isyan eden Uygur kabilelerinden bir kısmı isyanlarından sonra Çine gitmişler ve Çinde birçok kanlı isyanlara sebep olmuşlardır. Bunların isyanlarını bastırmaktan aciz kalmış olan Çin imparatoru o zaman Uygur tahtını işgal etmekte bulunan Boyla Hakanın oğ-

lu Muyunçurdan yardım istemiştir. Muyunçur Hakan Çin işlerine müdahale etmek için bu talebi tam bir fırsat telâkki etmiş ve Çine bir ordu göndermiştir. Bu ordu pek kısa bir zamanda Çinde isyanları bastırmağa muvaffak olarak Çindeki vaziyete hakim olmuştur. Muyunçurda bu suretle Çinde bir nevi hakimiyet tesis etmiştir. Filhakika bundan sonra Uygur Türklerinin, Kurt başlı bayrakları önünde Çinlilerin boyun eğdikleri görülür. Türklerin yüksek hakimiyetini kabul etmiş olan Çin imparatoru bundan sonra Çinin kuruluşunu Uygur Hakanın ittifakını, dostluğunu kazanmakta görmeğe başlamıştır.

İmparator Uygur Hakan ile dostluk tesis ederek ileride bu cihetten gelebilecek tehlikeleri de önlemek isteyordu. Bu maksatla kızını Uygur Hakanı Muyunçura verdiği görüyoruz. Çin imparatorunun Uygur Hakanına kızını vererek onun dostunu istemek düşüncesi Uygurların kendisi için hakiki bir tehlike teşkil etmiş olduğunu anlamaktan gelebilirdi. O zamana kadar Asyada büyük bir devletin kuruluşunu daima siyasetine aykırı görmüş ve her kuvvetli devleti önce zayıflatıp sonra da tamamen yıkmayı kendisi için değişmez bir düstür olarak kabul etmiş olan Çin Muyunçura kızını teklif ederken bu ananevi düşmanlığı unutmış olamazdı. Çin imparatorunun bu hareketinde, Türklerin ittifakını temin ederek onlardan gelebilecek tehlikeleri muvakkatan önlemek, sonra zayıf bulundukları bir sırada ananevi siyasetini tatbik ederek onları ortadan kaldırmak gibi sinsi bir düşüncenin hakim olduğu iddia edilebilir.

Çin vekayinameleri Muyunçur Hakanla Çin imparatorunun kızının izdivaçlarından bahsederler. Bu vekayinamelerin bize anlattıklarına göre Çin imparatoru hakikaten güzel olan kızını Uygur Hakanına vermekle ittifakını kazanmak isteyor-

du. Pirensisin Çin sarayından ayrılıp Uygur Hakanın Orhundaki karargâhına gidiş merasimi (758) tarihinde olmuştur. Çin de yapılan büyük merasimde prensesi Uygur sarayına götürecektir. Bu heyete Çin pirensleri, vezirler ve Çinin en büyük Aristokrasisi ile Hadım ağaları iştirak etmişlerdi. İmparator bizzat kızını Uygur hududuna kadar geçirdi.

Gelin Uygur sarayında büyük bir merasimle karşılanmıştır. Merasimde bulunan Çin alimleri sarayın ihtişamından, Muyunçurun mutantan hayatından bahsederler. Öyleki Hakan Muyunçur süslü tahrinata oturmuş olduğu halde gelenleri ayağa kalkmadan karşılıyor, başında bir Türk kalpağı arkasında kırmızı kaftan bulunuyordu. Uygur sarayının en büyük aristokrasisi merasime mahsus kıyafetlerle tahtın etrafında bulunuyorlar; Heyeti umumiyesi ile bu kabul salonu yeni gelenlere korku ile karışık bir saygı hissi telkin ediyordu.

Çin heyeti Hakanın huzuruna birçok merasime mecbur tutulduktan ve sorguya çekildikten sonra kabul olundular. Tesrifatçılar gelen heyetin başına nazikâne sordular:

— Senin imparatora yakınlığın nasıl?

Reis cevap verdi:

— Ben imparatorun amuca zadesiyim.

— Öyle ise girebilirsin.

Bu gelen Çin heyetinde Çin Aristokrasisine mensup olanlardan gayri sarayın harem ağaları da bulunuyordu. Türklerle göre onlar köle edilir. Onların beylerle aynı seviyede olmalarını kabul edemezlerdi. Bu itibarla onları: "Siz beylerle nasıl oturabilirsiniz?", diyerek aşağı oturttular.

Meşhur Arap seyyahı Temim - ibni-Bahril mutavvii Muyunçur zamanında Uygur sarayını ziyaret etmiş olacaktır. Yakutu hamdi Temimin bu seyahatinden bahsetmiş ve seyahatnamesinden istifade etmiştir. Yalnız Yakut Temimin bu seyahat-

tinin ne zaman olduğunu kaydetmemektedir. Mamafih Timimin, Uygur hakanı ile Çin imparatorunun kızının evlenmesinden bahsettğine göre bu seyahatin Muyunçur zamanında olduğu muhakkak gibidir. Çünkü Uygur Hakanlarından Muyunçurdan başkası Çin imparatorunun kızile evlenmiş değildir.

Bu seyahatnameden anlaşıldığına göre Uygurların Muyunçur zamanında çoğu manidinde olduğu halde Hakan Şaman dinine salıktı. Aristokratlar tarafından maninin kabulü Muyunçurun oğlu Böğü Hakan zamanında olmuştur.

Muyunçurdan zamanımıza münderecat

itibarile çok zengin bir kitaba kalmıştır. Selenge nehri üzerinde Fin alimi Ramşet tarafından bulunan bu kitaba 1913 yılında Fin-Oğuz İlim Cemiyeti mecmuası tarafından neşredilmiştir. Okunması çok zor olmuş olan bu kitaba tarih, etnoğrafya bakımından çok mühimdir. Kitaba bilhassa Muyunçurun babasınının Gök Türk devletini nasıl yıktığını ve Uygur devletini nasıl kurduğunu, Muyunçurun gençliği ile muhtelif harplerini anlatmaktadır. Kitaba Orhun yazısı ile yazılmıştır.

= Arkası var =

KAMİL SU

Yağcılar Ve Savaştepe Mânileri

Öğretmen : MUSTAFA SALMAN

Dere boyu kestene,
Gölge bastı üstüne.
Sinek'dahi kondurmam,
Sevdiğimin üstüne.

Derelerin kumuyum,
Çevrelerin puluyum.
Aç kapuyu gireyim,
Ben Allahın kuluyum.

Dolapta portakalsın,
Lafımız burda kalsın.
Kaymakamdan emir gelmiş,
Alem sevdiğine varsın.

Değirmenin alt taşı,
Kapısı poyraza karşı.
Böyle böyle olmicak,
Gidelim yaza karşı.

Dolan dağlarım dolan,
Alata yeşil kolan.
Varmadır senin gibi,
Yarından mahrum kalan.

Dağdan getirdim koçu,
Koyuna sardım koçu.
Ben çok türkü çağırır,
Efkâr dağıtmak içi.

Dizine yatsam senin,
Yüzüne baksam senin.
Çağhyan bir su gibi,
Kalbine aksam senin.

Dereye taş atın,
Arkasından bakın.
O yar beni almadısa,
Beni türkiye yakın.

Entarisi boyalı,
Geliyor nazlı nazlı.
Bakmayın çalımına,
Evinin üstü sazlı.

Entarisi ak gibi,
Suya gider ok gibi.
Hiç ardına bakmıyor,
Nazlı yarı yok gibi.

Ellerimde keman,
Hallerin yaman.
Ölüyorum anneciğim,
Vallahi inan.

Evleri var kiremit,
Nazlı yare selâm et.
Cerezini çok yedim,
Haklarını helâl et.

Evleri var çiftlik gibi,
Uzamaş iplik gibi.
Benim yarı sorarsan,
Kınalı keklik gibi.

Evleri var alt başta,
Botinim kaldı daşta.
Yürü sevdiğim yürü,
Akıl kalmadı başta.

Entarisi seten yar,
Beni koyup giden var.
Evel böyle değildin,
Seni bir öğreten var.

Entarisi gitar,
Seviyorum ne çare.
Olursa sevdiğim olsun,
Varsın olsun fıkare.

Elifim noktalandı,
Az derdim çok canlandı.
Yetişin annem, babam,
Mezarım tahtalandı.

Ekin ekim olacak,
Böyle böyle ne olacak.
İkimizin sevdası,
Kıyamete kalacak.

Evinin önü fadimeli,
Varıp varıp ne demeli.
Şimdi ki kızlar şeker olmuş,
Alup alup yemeli.

Evimizin önü çatma,
Karşılardan laf atma.
Oğlanları güzel yapan,
İmanım kara şapka.

Elmaya gaba dedim,
Cevize gaga dedim.
Darıldın mı a sevdiğim,
Ben sana şaka dedim.

Elif dedim, be dedim,
Kız ben sana ne dedim.
Dedi isem ben dedim,
Alyanaktan ver dedim.

Elmayı bıçakladım,
Çevreyi saçakladım.
Yarı koynumda sandım,
Yastığı kucakladım.

Elekten elenirim,
Kanlara bölenirim.
Alacaksan al beni,
Ölünce ilenirim.

Elmayı dile dile,
Bıçağı sile sile.
Kız kendini sevdirdi,
Yüzüne güle güle.

Elmayı bütün dildim,
Çamura düştü sildim.
Akız senin kıymetini,
Elden gidince bildim.

Elma yanak gül yanak,
Nasıpları dayansk.
İlkin beni beyenmezken,
Sardığın madaha bak.

Evinin önü taşlık,
Daşlıkta buldum beşlik.
Cüzel bana sarmadıkça,
Gediyor elden gençlik.

Elmayı atan bilir,
Dadına bakan bilir.
Güzeli kıymetini,
Güzelle yatan bilir.

Elmayı ata ata,
Şeftali sata sata.
Ne bet kaldı, ne beniz,
Yalnız yata yata.

Elma attım karşıya,
Yuvarlandı karşıya.
Allah nasip eder mi?
Fıdan boylu Ayşeme.

Elime aldım bakır,
Hanım gözlerim çakır.
O çakır gözlerine,
Kurban olsun bu fakir.

Ezi başı beklerim,
Vay benim emeklerim.
Güzellerin artlarında,
Çürüdü kemiklerim.

Elması dilim dilim,
Altında yeşil kilim.
Karşılarda durup durur,
Ördek simalı gelin.

Elif üstünde mimler,
Keklik kafeste ünler.
Benim kalbimde sensin,
Senin kalbinde kimler.

Evimizin önü bakla,
Ucu ucuna ekle..
Sen benimsin, ben seninim
Yarım ağazlara bakma.

Elma yanak, kiraz dudak,
İki taldı bir budak.
Gelinlerden fıda yok,
İnce belli kıza bak.

Elma tali incecik,
Bir yar sevdim gencecik.
Sen incecik, ben gencecik,
Sarıldım bir gececik.

Ellerimde sazım var,
Sene bir çift sözüm var.
Gel sarılalım a sevdiğim,
Alyanakta gözüm var.

Eşi narım soyulmaz,
Yemesine doyulmaz.
Orta boylu gâvur gelin,
Sarmasına doyulmaz.

Elmaya asmalı,
Budagını yasmalı.
Kızcaz senin sevdelerini,
Gazetelere basmalı.

Evleri merdin merdin,
Gelin oğlanı derdin.
Çaylar mürekkep olsa,
Yazılmaz benim derdim.

Elma aldım ocaktan,
Kan damlıyor bacaktan.
Senin gibi yarım olsa,
Hiç indirmem kucaktan.

Eşmeyi eştim yerler,
Suyunun iştiyim yerler.
Ana baba tanımıyor,
Sevinin düştü yerler.

Ellerinde kelepçe,
İnip gelir yelepcek.
Giddi gâvurun kıza,
Aklım kesti delitçek.

Ekin ekim bitmedi,
Dibine su gitmedi.
Küçükükten bir yar sevdim
Allah nasip etmedi.

Evinin merdiveni,
Önünün serdmeni.
Gelcem dedin gelmedin,
Saldırdın derde beni.

Evimizin önü furun,
Furunun önünde durun.
Oğlan evimize gelme,
Kafana bir taş furun.

Ellerinde kavanaz,
Abtesdahir beynâmaz.
Gidi gâvur sevilir,
Evli bekâr tanımaz.

Evimizin önü çeşme,
Tufeme koyduğum saçma.
Ah benim telli gözlüm,
Beni görünce kaçma.

Entarisi akından,
Sesi gelir yakından.
Ettin bene oyunları,
Allah gelsin hakkından.

Ekin ekim halazı,
Furuna debtim yalazı.
Ellerimden aldılar,
Orta boylu palazı.

Ellerinin eliği,
Arkasının meliği.
Geç gidelim nazlı yarım,
Vardır nikâh koleyi.

Entarisi can cana,
Selâm söylen amcama.
Amcam kızıni vermezse,
Turşu kursun finecana.

Elmanın irisini,
Ben yandım birisine.
Beni çoban dutsunlar,
Kızların sürüsüne.

Entarisi fil fili,
Kaşlar yılan dili.
Gel sarılam a sürmelim,
Kesilsin düşman dili.

Entarisi ak gibi,
Suya gider ok gibi.
Ayşe ardına bakmaz,
Havardası yok gibi.

Evleri çukur mudur,
Çufallık dokur mudur.
Güzel yar düğün yapıyor,
Bizide okur mudur.

Elaziz uzun çarşı,
Dükkânlar karşı karşı.
Benim bir sevdiğim var,
Elâ göz kumral srçlı.

Evimizin önü mezar,
İçinde yarım gezer.
Ellerinde divit kalem,
Derdine derman yazar.

Elekte elenirim,
Dibinde bölenirim.
Beni yardan ayırana,
Ölünce ilenirim.

Eğmeli yavrum eğmeli,
Fistan yere değmeli.
Fistan yere mincek,
Dünya malı vermeli.

Entarisi aklı yar,
Muhabbet datlı yar.
Nere giden, nere geçin,
Selâmı kıymetli yar.

Eşi almayı dildirin,
Ata beni bindirin.
Sürmelimin yoluna,
Furun beni öldürün.

Elindedir mekere,
Çıktı gitti yokara.
Opim derken diş batırdım,
Kusur bilme bu kere.

Enterisi akdandır,
Buda bize haktandır.
Benizlerin sararmış,
Belki yorgunluktandır.

Elması dilim dilim,
Altımızda kıl kilim,
Yaktı beni kül etti,
Kara zülüflü gelin.

Entarisi gök dimi,
Denize battı gemi.
Günden güne artıyor,
Kör olasıca sevi.

Ekinler ekilirken,
Diplerine dökülürken.
Saçlarından bir tel ver,
Canlarım çekilirken.

Enterisi aktandır,
Ne girirse haktandır.
Benzimizin sarılığı,
Dün akşamki laftandır.

Yurdum

Asırlarca suladın dedemin kaniyla
Semalara yükseldin bayrağının şaniyla
Dedemin armağanı, yadigarısın onun
Süngüsü var sana göz koyana, Türk oğlunun.

Mümkünmüdürebü almak, seni en son neferden,
Âşkıyım ayrılman ölsem dayı zarferden;
Bir karış toprağına, hain cizme giremez,
Türk yaşadıkça düşman muradına eremez.

Sen dünyanın cenneti, ben cennetin meleği,
Senin saadetindir, Türkün yüce dileği;
Sema la düşmanını, bekleyen kartalın var,
Topunun, gür sesiyle sarsılır ulû dağlar.

En çetin düşmanını, bir hamlede boğdum ben;
Şarkın ufuklarından, güneş gibi doğdum ben...
Hakikat ışığımla, parlattım devirleri,
Beşeriyet nuruma muhtaç ezeldenberi...

Misalidir cennetin en bakımsız bucağın,
Cevher hazinesidir toprağın, bahçen, bağın,
Altın başak fıkırır, her karış toprağından;
Binbir, mahsul alınır, her ovandan dağından;

Bütün dünya tanıdı, bu günedek Türklüğü;
Öğrendi tecrübeyle, Türkteki büyüklüğü....

Türküm, can vermedikçe vermem seni düşmana
Toprağın, karış, karış, boyanmadıkça kana...

AVNİ CAN

Halkevlerinin Açılış Yıldönümü Evimizde Hararetli bir surette kutlandı.

20 Şubat 938 Pazar günü bütün Türkiyede olduğu gibi, şehrimiz Halkevinde açılış yıldönümü parlak bir surette kutlanmıştır.

Ogün saat tam 15,30 Ankara Halkevinde çalınan İstiklâl marşı, Parti Genel Sekreteri ve Dahiliye Vekili Şükrü Kayanın verdiği söylev radyo ile dinlendi. Müteakiben Valimiz ve Parti Başkanımız Etem Aykut bir söylev vererek Halkevlerinin goyesini tebarüz ettirmiştir. Etem Aykut sözlerine şöyle başlamışlardır: « Sayın yurttaşlar: Halkevlerinin açılış yıldönümü münasebetile hepimiz burada toplanmış bulunuyoruz. Gözlerimiz daima Atatürke dikilmiş ve can evimiz Ankara Halkevinde Şükrü Kaya gibi çok bilgin ve yüksek talâkath; Atatürk mektebinin en yakın talebesi olarak yetişmiş Şükrü Kayanın sözlerine; bana, birşey ilâvesi lâzım gelmez gibi geliyor »

Bay Etem Aykut; bunu bir vazife tahmil edildiği için; emre itaat icabı olarak yerine getirdiğini Halkevlerinin açılmadan evvel de bir gaye olduğunu, bütün şehir kasabaların bu gayeye biran önce varmak için çalıştıklarını söyledikten sonra Cumhuriyet devrinden evvel ne için bir Halkevi olmadığını de şöylece izah etti:

« Halkevi olabilmek için onun mevzuu olmak lâzımdı. Cumhuriyet devrinden evvel halk diye, hesaba katılan bir süje yoktu, onun manasile bir Halkevi düşünülebilseydi, ancak bu halk, düşünüldüğü zaman olabilirdi ki bu da halk devri idi. »

Valimiz, bundan sonra hangi millet yetiştirmek ve kurtulmak iddiasını taşıyorsa o milletin, ferdini iyi yetiştirmek mecburiyetinde bulunduğunu, Türkiye Halkevlerinin bu işi gördüğünü ve bu kültür ocaklarında ulusun sınıfsız, imtiyazsız tanıştığını, kaynaştığını, milletin kalbindeki mevcut sevginin halk evlerin-

de birleştiğini tebarüz ettirerek sözüne şu suretle nihayet verdi: « Türk Cumhuriyeti kudretini milletten alır, onu çok yerinde temsil eder. Onun istediği Türk yurdunda Türkü, tecavüz edemeyecek hiç bir millet asrı gidişlere uygun bir Türk milletini kurmaktadır. »

Türk Cumhuriyeti kısa bir zamanda milleti her sahada yetiştirmekte bulundurmıştır.

Genel Sekreterin daima ismini zikir ettiği, bizim de ümitlerine muntazır bulunduğumuz ve gözlerine baktığımız kudretli Atatürktür. (Alkışlar).

Bu münasebetle burada iki kazamızda ilâve edilen Halkevlerini de tebrik eder, iekrar Atatürkün büyük adını yağasın, dem-eğe davet ederek sözüme nihayet veririm. »

Bundan sonra Liseden Mehmet Yaşar, Behcet Kemal Çağların Halkevlerine ait bir şiirini okudu.

Daha sonra Halkevimiz Başkanı Feyzi Sözenin evin bir yıllık çalışmalarını anlattı.

BAY CEVDET KERİM İNCE DAYININ MÜSAHABESİ

Halkevinde ogün hazır bulunanlar çok iyi bir tesadüfle birkaç gündenberi şehrimizde bulunan Sinop mebusu B. Cevdet Kerim İnce Dayıyı dinlemek fırsatını da elde etmişlerdir.

Bay Cevdet Kerim İnce Dayı heyecanlı ve değerli sözlerle bu samimi ve duygulu toplantının canlılığını birkat daha canlandırmışlar ve Halkevlerinin milletin bünyesini kuvvetlendirmek yolunda götüğü yüksek gayeyi tebarüz ettirmiş ve bir halk üniversitesi sayılan Halkevlerinin bu hedefe varmak için nasıl çalıştırılması lâzım geldiğini değerli ve yüksek buluşlarla ifade etmişler, sözleri sık sık alkışlarla kesilerek sona ermiştir.

Toplantı saat 17,50 hitama ermiştir.

Halkevimizin Bir Yıllık Çalışmaları

Halkevimiz çalışmalarına hergün bir az daha hız vererek devam etmekte ve yurdumuzu faydalı olabilmek için elden geldiği kadar mesai sarf etmektedir.

Aşağıdaki satırlar, Halkevimizin bir senelik faaliyetini gösteren muhtasar malûmatı okurlarımıza sunmayı faydalı gördüğümüzden neşrediyoruz.

1 — DİL, TARİH, EDEBİYAT: Şubesi:

Bu şubemiz işlerini bir program tahdında yaparak « Konferans, Dil, Folklor, Edebiyat, Tarih ve dergi » Bölümlerine ayırmış ve mütehassız, arkadaşlarını, ihtisaslarına göre tanzif ederek tetkiklerine başlamışlardır.

a — Konferans işleri: geçen bir sene zarfında (46) Konferans verilmiş ve bundan başka aynı sene içinde (8) hitabe da ha verilmiştir. Konferanslar bir seri halinde haftanın belli günlerinde verilmekte olup, binlerce yurtdaş istifade etmektedir.

b — DİL işleri: Türk Dili tetkik kurumunun verdiği direktifler içinde çalışılmaktadır. Üyelerin muhtelif yerlerden derledikleri dil malzemeleri Dil Kurumuna gönderilmektedir. Vilâyetimiz içinde « Köy, dere, tepe » vesair adlarıyla « Aşiret ve eski soy, Boy, ocak » adları derlenmesine devam edilmektedir.

c — FOLKLÖR işleri: Toplanan 2152 Atalarsözü bir bröşür halinde, keza 845 Atalar sözü ve 156 Halk bilmeceleri, (6) halk masalı, 25 koşma, 15 halk inanmaları, 16 halk tekerlemeleri de parça parça kaynağa dere ve neşredilmiştir.

d — TARİH işleri: Balıkesirin uzak ve yakın tarihini alâkadar eden, eski mahkemei seriyye sicillâtı, Evkaf kuyudatı ve bütün eski menbalar tetkik edilmiştir.

Bu tetkiklerden « 17 - 18 inci yüz yıllarda Balıkesir şehir hayatı » « Balıkesir ve civarında Yürükler ve aşiretler »

isimli tarihi eserler meydana gelerek tab edilmiş ve « Balıkesirde yatırlar, Balıkesirde mezarlıklar », « Balıkesir Şairleri », « Karasi Beyliğinin sureti teşekkülü » adlı eserler hazırlanmaktadır. İstanbul hazinei evrak mahzeninde Balıkesire ait vesaik bulunarak Kaynağa neşredilmiştir. Bundan başka mezkûr şube tarafından yirmi tarih tetkik seyyhati yapılarak bunlardan müsbet neticeler elde edilmiştir.

e — EDEBİYAT işleri: Çevremiz gençliğinin bu sahada yetiştirilmesine çalışılmaktadır. Her ay Kaynak mecmuamızda, Genç yazılara sayfalar ayırmakta ve bu arada muvaffak olan gençlerin yazılarıyla beraber resimleri de teşvik mahiyetinde derç edilmektedir.

f — KAYNAK Dergesi: Mecmuamız münderecatını hemen Vilâyetimiz dahilinde her sahada yapılan araştırmalardan elde edilen müsbet neticeleri neşretmektedir. Millî ve ulusal günlerde yapılan hareketler ve söylenen söylevler, muntazaman kaynağa yayılmaktadır.

2 — AR ŞUBESİ:

Bu şubemizin « Halk türkülerini », adıyla teşkil ettiği amotörlerden mürekkep bir heyetin verimli çalışmaları devam etmektedir. Geçen sene zarfında 7 konser verilmiştir. Alafrança amotörlerden teşkil edilen orkestra 12 konser vermiştir. Bunlardan başka amatörlere keman dersleri verilmekte, 18 kişilik evimiz bandosu şehrin bandoya olan ihtiyacını karşılamaktadır.

Ar şubesi müze ve sergiler şubeleriyle teşriki mesai ederek evimizde « İstanbul müstakil ressam ve heykeltıraşları birliği », birliği ile mutabık kalarak Avrupa'da tahsil görmüş 19 genç ressamın 124 tablosundan mürekkep bir resim ser-

gisi açılmış ve 15 gün devam etmiştir.

3 — GÖSTERİT ŞUBESİ:

Bu şubemiz verimli çalışmalarına devam etmekte, halkımızın kül ürek sosyal hayatı üzerinde cidden müessir olacak müsamereler vermektedir. Bu şubemiz bir yıl zarfında 25 piyes temsil etmiş 75 defa tekrar edilmiştir. Her temsili 2-3 kere tekrar edilmesi, halkımızın fazla rağbetinden ve salonumuzun darlığından ileri gelmektedir. Temsilde rol alan arkadaşlar rollerinde çok muvaffak olmaktadır.

4 — SPOR ŞUBESİ:

Semereli çalışmalarına devam etmektedir. Şehrimiz sporcuları arasında derin ve sarsılmaz bir bağlılık yaratan bu şube gençlerin beden terbiyesine vermesi lâzım olan yüksek ehemmiyeti tebarüz ettirmekte ve bu yönden çalışmalarına hız vermektedir. Şehrimizin kulüpleri arasında futbol, basketbol, voleybol, ve tenis maçları tertip edilmekte ve gençler yetiştirilmektedir.

5 — SOSYAL YARDIM ŞUBESİ:

Sosyal yardım şubemiz halkımızın sıhhatiyle köylümüzün kalkınması ve sıhhi durumuyla bilhassa meşgul olmaktadır. Memleket fakirlerinin daimi ilticagâhı olan bu şubemize yapılan her hangi bir müracaat hüsnü telâkki edilerek karşılanır ve birçok fakirlerin ihtiyaçları karşılanmaktadır. Merkezde fakir ve yoksul orta mektep ve lise talebeleri için pansiyon açılarak bütün bir yıl 52 talebe ye-

dirilmiş ve yatıtılmıştır.

6 — HALK DERSHANELERİ VE KURSULAR ŞUBESİ:

Bu şubemiz Türkçe, Fransızca, İngilizce, Almanca kursları açarak yurddaşların faydaları cihetine gitmektedir. Bunlardan başka aynı şube tarafından resim iş kursu, metot, biçki, dikiş ve şapkacılık, nakış kursu açılmış bu kurslara birçok bayanlar iştirak ederek faydalanmışlardır. Ayrıca zehirli gaz kursu da açılarak 10 devre olmak üzere ilk defa öğretmenlere sonra memurlara ve diğer müessesata teşmil edilerek 2500 kişi faydalanmıştır.

7 — KİTAPSASAY ve YAYIN ŞUBESİ:

Bu kol kışp adedini mütemediyen artırmaktadır. Kütüphaneden büyük mikyasta faydalanılmakta ve okuma odasına bir günde 400 - 500 kişi devam etmektedir. Bir yılda okuyanların adedi 142370; gazete okuyanların adedide 172146 dır.

8 — KÖYCÜLÜK Şubesi:

Bir çok köylere gidilerek tetkikler yapılmış ihtiyaçları mahallinde tesbit edilmiş ve yapılacak işler hakkında köylü tenvir edilmiştir. Köylerden gelen yurddaşlara pazartesi günleri akşam sinama, temsil gösterilmiş ve konferanslar verilmiştir.

9 — MÜZE İşleri:

Köylerde tarihi yerlere seyahatlar yapılarak tetkikler ilerlemektedir. Eski eserleri satın almak suretile veya hediye edilen eserlerle bir müze kurulmuştur.

Tenkit:

Tarihî Tetkiklerde Göze Çarpan Noktalar

Yazan: K. KÂNİ AKPINARLI

Epi zamandır, Türk dili gazetesi sütunlarında Balıkesirin uzak ve yakın tarihini alâkadar eden ve bazıları seri ve bazıları da makale halinde intişar etmekte bulunan öğretmen Kemal Özer'in yazıları göze çarpmaktadır.

«Balıkesirde muhallimhaneler», «Aynalık tarihi», «Kepsut tarihine bir bakış», «Balıkesir evkafı» ve daha sair bu gibi yazıların neşri, Balıkesir ve mülhakatı tarihi nokta nazarından ehemmiyeti haiz olduğu şüphesizdir.

Öğretmen Kemal Özer, uzun bir zamandan beri memleketin halkiyat ve harisiatını, tarihini yorucu bir tetkikten geçirerek, bu gün onun semerlerini vermeğe başlamıştır. Bu mühim ve zor tetkikleri yorulmadan yaparak enzarı mütalaaya vaz ettiğinden dolayı Kemal Özer'i tebrik eder ve bu gibi yazılarını her an okumak isteriz. Sadede avdet etmeden evvel şurasında kayıt etmek isterimki, Kemal Özerin bu neşriyatı tamamen ve doğrudan doğruya evkaf kuyudatına ve eski mahkemei şeriyye sicillâtına istinad edilerek, yapılmaktadır.

«Kepsut tarihine bir bakış» ismini taşıyan mahalesinde, 1932 senesi eylünün beşinci günü Fransız atikiyyat alimlerinden profesör (Rober) ve elsinet şarkiyet mektebi muallimlerinden (Leges) ile beraber Kepsüde giderek orada görülecek yerleri gezdirmek üzere kepsüt ve civar köylerin de yapılan tarihi tetkikat esnasında, bu köylerde bir çok Bizans ve Roma devirlerine ait âsarin bulunduğunu yazıyor.

Mevzuu bahis tetkik seyahatını müteakip intişar ettiğini zannettiğim bu yazıda muharririn aldandığına kaniim. Çünkü yurdumuzun her taş ve toprağını kaldırır ve ya kazarsak değil Bizans, Roma âsarı, hatta Eti, Sümer gibi türklere ait sayılmıyacak derecede âsarı tarihiyenin bulunduğunu anlar, yurdumuzun yalnız Kepsüt ve civar köylerinde değil, Vilâyetimizin bütün köşe ve bucağında bu gibi âsarin bulunmuş olduğunu görmüş oluruz. Meaelâ: Çağış, Bigadiç, Manyas Edremit, Altın ova İlah, gibi yerlerde olduğu gibi. Şu halde, topraklarımızda Türk ve mileli muhtelif medeniyetinin derece sanatlarını gösteren âsar pek çoktur ve bugün hepsi meydandadır. Yalnız şurasını pek haklı olarak diye bilirizki bu gibi âsarı tarihiyenin hangi devir ve milletlere ait olduğu muharrir tarafından iyice tetkik edilememiş olduğudur.

«Kepsut tarihine bir bakış», yazısında nazarı dikkati celbeden bir hususta, Kepsüdün tekke ışıklar köyünde medfan bulunan «Aynı Ali», isimli yatırın, o civarlarda öldüğü zannedilen Subaşı «İne bey» e ait olduğnu «Karasi tarihçesi»nden naklen yazmaktadır.

Halbuki bu malumatı tarihiyenin, bu gün yanlış olduğu meydana çıkarılmıştır.

Kaynağın 57, 58, 59 ve 60 cı sayılı nushalarında intişar etmiş bulunan ve Subaşı İne beye ait 804 hicrî tarihini taşıyan Vakfiyeden öğrendiğimize göre, halen tekke ışıklar köyünde medfun ve «Aynı Ali» ismile zamanımıza kadar anla gelen bu yatırın isminin «Aynı Ali» olmayup Subaşı İne beyin kardeşi «Alâ-

eddin Ali » den galat olduğu anlaşılmıştır.

Yine bu kıymetli vesikadan öğreniyoruz ki, - Bu hususta Karasi tarihçesinin Âli tarihinden naklen yazdığı malumatın da yanlış olduğu anlaşılarak "İne bey," in bir muharebe esnasında vurulmadığı ve bunun yerine kardeşi "Alâeddin Ali," nin vurulmuş olduğu veya Ekrem Çavuldurun dediği gibi bu yakınlarda bir zaviye kurarak bu zatın münzevi bir hayat geçirmiş olduğunu anlıyoruz.

Binaenaleyh; Kemâl Özer'in İne beye ait olan vesikayı veya bu gibi neşriyatı takip etmediği anlaşılmaktadır ki, tarihi tetkikler üzerinde bilfiil uğraşınlar için bu büyük bir noksanlık demektir.

Kemâl Özer'in « Ayvalık tarihi » başlıklı seri halindeki yazılarında gözden geçirdik. Bu yazılarda Ayvalık tarihine müteallik esaslı bir malumat göremedik. Müverrihler arasında ismine tesadüf ede-

mediğimiz mektep müdürü bir Rum tarafından yazılıp evvelce Türkçeye terceme edilen bir eserden naklolunan Ayvalık ve halisine ait malumatın 18 ve 19 cı milâdî asırlara müteallik hadiselerden ibaret bulunan bu yazılar « Ayvalık tarihi » değil belkide yukarıda işaret ettiğiniz asırlara ait Ayvalığın şehir hayatını ifade edebilir.

Bir şehir veya beldenin tarihi demek, o şehir veya beldenin en eski devrinden zamanımıza kadar geçirmiş olduğu bütün vukuat ve hadisat safahasını kaydetmesi demektir ki, bu hususu " Ayvalık tarihi " başlıklı yazılarda göremedik.

Gönül isterdi ki Kemâl Özer, Ege havzasında çok eski zamanlardan beri mevki işgal eden Ayvalık ve civarı hakkında daha esaslı tetebbü ve tetkiklerde bulunarak Vilâyetiniz için ehemmiyeti haiz Ayvalık tarihini tarih denebilecek bir şekilde yazması muvaffakiyetini göstermeli idi.

Evimizin Neşrettiği

KİTAPLAR

- 1) — Halkevimizin sekiz aylık çalışması
- 2) — Köy kitabı
- 3) — Öz Türkçe adlar.
- 4) — Çepniler,
- 5) — Halk inanmaları,
- 6) — Özel görenek ve inanmalar,
- 7) — Atalar Sözü
- 8) — Bağcılık,
- 9) — Verem,
- 10) — Yusuf Fakih,
- 11) — Yurdum için,
- 12) — Balıkesir Coğrafyası,
- 13) — Konferanslar
- 14) — 17,18 inci asırlarda Balıkesir şehir hayatı,
- 16) — Köylü Ormandan nasıl faydalanır,
- 17) — 19 Mayıs,
- 19 — Öz Ses ve Zevk kaynaklarımız.

ÇIKMAKTA OLANLAR

- 15) — Vesikalar
- 18 — Yağcılar ve Savaş-tepe mânileri.

